

PESAN MORAL WONTEN ING LAGU KASIMEX HOUSEBAND

SKRIPSI

Dipunaturaken dhateng Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Kangge Jangkepi Satunggaling Sarat
Minangka Kangge Pikantuk Gelar Sarjana Pendidikan

Kasusun dening :

Widha Prastawa

NIM 10205244005

PROGAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA

JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

2014

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan Pesan Moral wonten ing Lagu Kasimex Houseband
menika saged dipunujukaken wontening pendadaran awit sampun pikantuk
palilah dening *pembimbing*.

Yogyakarta, 16 September 2014

Dosen Pembimbing I

Drs. Afendy Widayat, M. Phil

NIP. 19620416 1999 203 1 002

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahanipun Pesan Moral wonten ing Lagu Kasimex
Houseband menika sampun dipunandharaken wonten ing *pendadaran*
sangajenging *Dewan Penguji* wonten tanggal 13 Oktober 2014 saha
dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI			
Nama	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Dr. Suwardi, M.Hum	Ketua Penguji		03/11 2014
Venny Indria Ekowati, S.Pd., M.Litt.	Sekretaris Penguji		03/11 2014
Dr. Purwadi, M.Hum.	Penguji I		03/11 2014
Drs. Afendy Widayat, M.Phil	Penguji II		04/11 2014

Yogyakarta, 04 November 2014
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta

Prof. Dr. H. Amizani, M.Pd
NIP. 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang napak asmani wonten ing ngandhap menika, kula:

Nama : Widha Prastawa
NIM : 10205244005
Prog. Studi : Pendidikan Bahasa Jawa
Fakultas : Fakultas Bahasa dan Seni

Ngandharaken bilih skripsi menika damelan kula piyambak. Sapangertosan kula, wosing skripsi menika beda kaliyan skripsi ingkang sinerat dening tiyang sanesipun, kajawi bab tartamtu ingkang kula pendhet kangge pamanggih dhasar kanthi njumbuhaken tata cara saha etika panyeratan.

Seratan menawi wedharan menika dipunserat kanthi saestu, manawi kasunyatanipun kabukten bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tanggél jawab kula piyambak.

Yogyakarta, 26 September 2014

Panyerat

Widha Prastawa

SESANTI

“Turuten pituture wong tuwa”

PISUNGSUNG

Linambaran raos puja miwah syukur mring ngarsanipun Allah SWT, skripsi menika kapisungsungaken dhateng tiyang sepuh kekalih, utaminipun Bapak Widyo Purwanto saha (almarhumah) Ibu Endah Harumi ingkang sampun nggulawenthah kula kanthi rasa asih lan tresna ingkang tanpa upami.

PRAWACANA

Puji sukur konjuk wonten ing ngarsaning Allah SWT awit sampun paring kasarasan, kanikmatan, kabegjan, saha kabagyan satemah skripsi kanthi irah-irahan “ Pesan Moral wonten ing Lagu Kasimex Houseband”, sampun pungkasan anggenipun nyerat. Skripsi menika minangka salah satunggaling sarat pikantuk gelar Sarjana Pendidikan. Salawat sarta salam ugi konjuk dhumateng Nabi Muhammd SAW ingkang sampun paring safangatipun.

Skripsi menika saged dipunpungkasi anggenipun nyerat awit sampun dipunsengkuyung saking pinten-pinten pihak. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhumateng mapinten-pinten pihak menika.

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring kalodhangan anggen kula nyerat skripsi.
2. Dr. Suwardi, M. Hum minangka Ketua Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring pandom salebeting kula sinau wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
3. Ibu Prof. Dr. Suharti minangkan Penasehat Akademik ingkang sampun paring pitutur saha kalancaran anggen kula sinau wonten Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
4. Bapak Drs. Afendy Widayat, M.Phil minangka Pembimbing, ingkang kanthi sareh sampun kersa paring bimbingan saha elmi saengga skripsi menika saged dipunpungkasi kanthi sae.
5. Bapak saha Ibu dosen Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh maneka warni inggih ingkang murakabi tumrap panyerat.
6. Para *staf* Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring pambiyantu anggen kula nyerat skripsi punika saengga andadosaken lancer sedayanipun.

7. Bapak Widyo Purwanto saha (almarhumah) Ibu Endah Harumi ingkang sampun paring panyenguyung saha dhonga dhateng kula.
8. Kanca-kanca Yogi, Dedi Albest, Adek, Gunadi, Primas, Arta, Danu, Rendy, Dona, Bagus Sigit saha Ratna ingkang sampun paring panyengkuyung saha pandonga dhateng panyerat.
9. Kanca-kanca kelas G 2010 saha kanca-kanca Pendidikan Bahasa Daerah sarta sedayanipun ingkang boten saged kula sebataken setunggal-setunggal ingkang sampun paring pambiyantu satemah skripsi menika saged kaimpun.

Skripsi menika tasih dereng kawastanan sae, jangkep, menapa malih sampurna. Pramila saking menika, panyerat nyuwun pamrayogi saha panyaruwe ingkang tumuju murih langkung sae, jangkep, saha sampurananing asiling panaliten menika. Wasana, mugi skripsi menika sageda murakabi kangge sedaya ingkang maos.

Yogyakarta, 26 September 2014

Panyerat

Widha Prastawa

WOSING ISI

IRAH – IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
WOSING ISI	ix
DAFTAR CEKAKAN.....	xii
PRATELAN TABEL	xiii
SARINING PANALITEN	xiv
BAB I PURWAKA	
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	4
C. Watesaning Perkawis	5
D. Wosing Perkawis	5
E. Ancasing Panaliten	5
F. Paedahing Panaliten	6
G. Pangertosan	7
BAB II GEGARAN TEORI	
A. Hakekat Sastra	8
B. Lirik Lagu	11
C. Sastra Gegayutanipun kaliyan Pesan Moral	13
D. Jinising Pesan Moral	16
E. Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral	18
F. Kasimex Houseband	22
G. Panaliten ingkang Jumbuh	23

BAB III CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten	27
B. Sumbering Data saha Data	27
C. Caranipun Ngempalaken Data	28
D. Pirantining Panaliten	29
E. Caranipun Nganalisis Data	31
F. Caranipun Ngesahaken Data	32

BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten	35
B. Pirembagan	37
1. Wujudipun Pesan Moral	37
a. Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti	38
b. Kedah Eling Dhumateng Gusti	40
c. Narima ing Pandum	42
d. Boten Pareng Tumindak Sewenang-wenang	44
e. Boten Pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes	46
f. Kekancan Susah Seneng Sesarengan	49
g. Ngormati Tiyang Sanes	52
h. Tanggel Jawab	53
i. Kedah Nuhoni Janji	55
j. Kedah <i>Introspeksi</i> Dhiri Pribadi	60
k. Boten Nilaraken Kewajiban	63
l. Temen	65
2. Jinising Pesan Moral	67
a. Gegayutanipun Manungsa kaliyan Gusti	67
b. Gegayutanipun Manungsa kaliyan Manungsa	73
c. Gegayutanipun Manungsa kaliyan Dhrinipun Piyambak	85
3. Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral	92
a. Cara Langsung	93
b. Cara Boten Langsung	110

BAB V PANUTUP	
A. Dudutan	114
B. <i>Implikasi</i>	115
C. Pamrayogi	116
KAPUSTAKAN	117
LAMPIRAN	119

DAFTAR CEKAKAN

No : Nomor

L : Langsung

BL : Boten Langsung

dkk : dan kawan-kawan

PRATELAN TABEL

	Kaca
Tabel 1 : Kertu Data Wujudipun Pesan Moral	30
Tabel 2 : Kertu Data Jinising Pesan Moral	30
Tabel 3 : Kertu Data Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral	30
Tabel 4 : Tuladha Tabel Analisis Data Wujud, Jinis saha Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral.....	31
Tabel 5 : Tabel Analisis Data Wujud, Jinis saha Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral.....	35

PESAN MORAL WONTEN ING LAGU KASIMEX HOUSEBAND

Dening: Widha Prastawa
NIM 10205244005

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken bab pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband. Perkawis ingkang badhe kaandharaken inggih menika, (1) Wujudipun pesan moral, (2) Jinising pesan moral, saha (3) Kadospundi caranipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband.

Panaliten menika kalebet panaliten deskriptif. Sumber dhata ingkang dipunginakaken inggih menika saking *video clip* lagu Kasimex Houseband. Dhata ing panaliten menika awujud tetembungan, *frase*, gatra utawi larik, saha pada. Cara manggihaken dhata ing panaliten menika kanthi cara nyemak-nyerat, nemtokaken unit ananlis saha panyeratan dhata. Dhata dipunpadosi kanthi cara deskriptif inggih menika panaliti ngandharaken wujud pesan moral, jinising pesan moral saha cara ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband. Validitas ingkang dipunginakaken inggih menika validitas semantis, dene reliabilitasipun inggih menika reliabilitas ketekunan saha reliabilitas interater.

Asiling panaliten menika ngandharaken wujud pesan moral ing panaliten menika kapanggihaken kalih welas, inggih menika, (1) kedah ngabektos dhumateng Gusti, (2) kedah eling dhumateng Gusti, (3) narima ing pandum, (4) boten pareng tumindak sewenang-wenangan, (5) boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes, (6) kekancan seneng susah sesarengan, (7) ngormati tiyang sanes, (8) tanggel jawab, (9) kedah nuhoni janji, (10) kedah *introspeksi* dhiri pribadi, (11) boten nilaraken kewajiban, saha (12) temen. Jinising pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband menika kapanggihaken tiga, inggih menika, (1) gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti, (2) gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa, saha (3) gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Ing panaliten menika ugi ngandharaken caranipun ngandharaken pesan moral inggih menika kanthi cara langsung saha kanthi cara boten langsung.

BAB I PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Sastra minangka salah satunggalipun ilmu ingkang ngangsu kawruh babagan sedaya ingkang wonten ing pagesangan manungsa. Karya sastra menika ngewrat unsur sastra. Sastra menika dados adhedasar bilih sedaya ingkang wonten ing pagesananipun manungsa menika minangka *refleksi* saking sakiwa tengenipun manungsa, tumindakipun, prastawanipun, saha sapiturutipun. Karya sastra menika salah satunggalipun *refleksi* saking pengalaman pagesangan kanthi awujud basa. Sedaya pengalaman pagesangan ingkang sampun kalampahan saged dipunlebetaken ing karya sastra. Karya sastra minangka salah satunggalipun sarana komunikasi mliginipun migunakaken basa ingkang endah *estetis* saha *imajinatif*.

Adhedhasar mekaten asilipun karya sastra menika ing pagesangan migunakaken medium basa. Amargi saking para panganggit utawi sastrawan menika bilih asilipun ngewrat ingkang asipat pasinaon wonten ing pagesangan. Pramila kathah panganggit utawi sastrawan ingkang asil reriptanipun saged misuwur.

Para pujangga anggenipun nganggit karya sastra menika mawarni – warni wonten ingkang awujud buku, tetembangan, geguritan, parikan saha sapiturutipun. Karya sastra ingkang sampun dipunanggit menika gadhah pesan moral ing salebetipun karya sastra menika. Pesan moral ingkang wonten ing karya sastra menika dados salah satunggalipun tetenger ing pagesangan wiwit

saking jaman rumiyin ngantos samenika. Ing jaman samenika mliginipun tetembangan pujangga menika kathah ngrepta karya sastra lagu ingkang ngewrat babagan pesan moral. Pesan moral menika saged katingal saking lirik ingkang dipunanggit. Lirik lagu ingkang sampun karepta menika salajengipun dipunpirangeken dhumateng tiyang sanes.

Lirik lagu menika boten namung dipunpirengaken dening tiyang, ananging saged ugi kangge pujangga. Pujangga menika saged ngripta lagu miturut suasana ingkang dipunraosaken sakiwa tengenipun pujangga utawi pujangganipun piyambak. Katingal saking *sudut* sastranipun lirik lagu sejatosipun wonten bab- bab ingkang dipunadharaken kanthi boten langsung. Lirik lagu menika ngewrat babagan saged arupi *kritik sosial, politik, budaya, refleksi* wonten ing kahanan samenika, *amanat, makna, nilai, saha pesan* saking lagu menika.

Salah satunggalipun lirik lagu saking group Kasimex Houseband bilih group band menika saking Suriname ingkang dipunandharaken mawi basa jawi. Tuladhanipun wonten ing album ingkang gadhah irah – irahan “*East Meets West*”. Album menika minangka salah sawijini album ingkang wigati ing taun 2006. Album menika lagu ingkang dipunanggit migunakaken 4 basa ing antawisipun basa Jawi, Sranan Tongo, Netherland, English. Salah satunggalipun lagu ingkang badhe dipunrembag wonten ing panaliten menika minggunakaken lagu basa jawi antawisipun : *Elinga, Kowe Tak Enteni, Kedanan, Ngopi, Tresnaku Tresnamu, Kudu Piye, Sing Tak Tresnani, Aja Janji, saha Percaya*.

Lagu Kasimex Houeseband ing album “*East Meets West*” taun 2006 menika menawi dipuntingali saha dipunpirengaken wonten perangan ingkang sae bilih lagu menika ngangge basa jawi ngoko utawi *kasar*. Lagu – lagu menika taksih nglestantunaken budaya ingkang dipunbekta dening para tiyang sepuh ingkang migrasi wonten ing Suriname. Lirik lagu ingkang dipunginakaken menika ugi gampil dipunemot dening sinten kemawon ingkang mirengaken lagu menika. Tuladhanipun ing gatra lagu “*Elinga*” wonten ing ngandhap menika :

Becik uripmu
Ngabekti gustimu (El, gatra 10, 11)

Saking pada wonten ing inggil menika saged pinanggih wujud pesan moralipun. Saking pethikan wonten inggil menika bilih ngewrat pesan moral minangka manungsa prayoginipun manungsa gesang menika (becik uripmu) kedah tansah ngabektos dhumateng Gusti (ngabekti Gustimu). Ngabektos dhumateng Gusti menika awujud ngibadah ingkang saestu-estunipun minangka kewajibanipun manungsa. Ngabektos utawi ngibadah dhateng Gusti menika kedah dipunlampahaken dening manungsa sae kahananipun manungsa menika nembe nandhang susah utawi mulya. Kanthi adhehdhasar mekaten kedah dipunmangertos cara anggenipun ngandharaken pesan moral. Awit saking mekaten pethikan wonten ing inggil menika ugi kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Pesan moral ing pethikan lagu menika awujud pesan moral langsung katitik saking ngabekti Gustimu. Lagu Kasimex Houseband kathah ingkang ngemu wujud pesan

moralipun. Amargi wonten ing lagu menika kathah tembung kanthi ringkes ssatemah pesan moralipun kathah wonten ing salebetipun lagu menika.

Adhedhasar dhasaring panaliten wonten ing inggil menika lirik lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 rumaos prelu dipuntliti saking perangan wujud pesan moral, satemah panaliten ing lirik lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” ndadosaken panaliten ingkang enggal saha mangertos wosipun lagu menika.

B. Underaning Perkawis

Adhedhasar dhasaring panaliten ingkang sampun dipunandharaken wonten inggil menika saged dipundamel underaning perkawis kados ngandhap menika.

1. Kados pundi daya pangaribawa reriptaning Didi Kempot dhateng lagu Suriname.
2. Kados pundi wujud pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006.
3. Menapa kemawon jinising pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006.
4. Kados pundi cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006.

C. Watesaning Perkawis

Adhedhasar underaning perkawis menika, pramila panaliti paring watesaning perkawis.

1. Kados pundi wujud pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.
2. Menapa kemawon jinising pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.
3. Kados pundi cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.

D. Wosing Perkawis

Miturut watesaning perkawis ingkang sampun kababar wonten ing inggil saged dipundamel wosing perkawis wonten ngandhap menika.

1. Kados pundi wujud pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.
2. Menapa kemawon jinising pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.
3. Kados pundi cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.

E. Ancasing Panaliten

Miturut wosing perkawis menika panaliti saged paring ancasing panaliten wonten ngandhap menika.

1. Ngandharaken wujud pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.

2. Ngandharaken jinising pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.
3. Ngandharaken cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.

F. Paedahing Panaliten

Asilipun panaliten menika gadah paedah ingkang sipatipun teoritis saha praktis ing antawisipun.

1. Teoritis

Panaliten menika minangka panaliten ingkang samangke saged paring paedah ingkang *teoritis* wonten ing ngelmi sastra, ingkang wigati inggih menika saged paring gambaran bab pesan moral ingkang tersurat utawi tersirat wonten ing karya sastra lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006.

2. Praktis

Panaliten menika ugi paring paedah *praktis* inggih menika saged migunani wonten ing pasinaon sastra bab pesan moral ing karya sastra lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006. Panaliten menika saged ningkataken apresiasi karya sastra saha mangertos wosipun saking pesan moral ing salebetipun lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006. Panaliten menika ugi saged dipundadosaken pandom wonten ing pagesangan manungsa ingkang dipunlampahaken. Panaliten

menika ugi saged dipundadosaken minangka panyengkuyung panaliti sanesipun ingkang badhe ngrembak panaliten sajinis.

G. Pangertosan

- a. Pesan inggih menika panyuwunan amanat ingkang kedah dipunlampahaken dhateng tiyang sanes.
- b. Moral inggih menika nilai – nilai saha norma – norma ingkang dados pandom dhateng tiyang utawi kelompok kangge ngatur tumindakipun.
- c. Lagu inggih menika salah satunggalipun *gabungan* saking *nada* utawi suwanten kanthi runtut saha wonten gegayutanipun.
- d. Kasimex Houseband inggih menika salah satunggalipun group band saking suriname Paramaribo.

BAB II **GEGARAN TEORI**

A. Hakekat Sastra

Sastra minangka salah satunggalipun asil saking para panganggit. Sastra menika ngewrat pengalaman pagesangan ingkang wonten daya *imajinatif* saking panganggitipun utawi saking raos sakiwa tengenipun utawi piwulang ingkang saged kangge pasinaon dhateng sedaya manungsa.

Miturut A Teeuw (2003 : 20), bilih sastra menika wonten ing basa Indonesia saking basa sansekerta. Wiwitanipun tembung sas-, wonten ing tembung kriya andhahan tegesipun ngarahaken, mucal, paring pitedah utawi *instruksi*. Pungkasanipun tra- menika nedahaken piranti utawi sarana. Bilih sarana utawi piranti ingkang kalebet wonten ing panaliten menika mawi lirik lagu ingkang dipuntembangaken. Adhedhasar mekaten basa menika ingkang dados sarana kangge ngandharaken. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Jabrohim.

Miturut Jabrohim (2001 : 11), sastra salah satunggalipun sarana *komunikasi* inggih menika *komunikasi* kaliyan *penikmat*. *Komunikasi* menika ingkang *dipunmaksud* pesan saking pangripta sastra ingkang dipunandharaken. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Djojurosuroto.

Miturut Djojurosuroto (2006 : 17), bilih hakekat karya sastra inggih menika salah satunggal saha asilipun seni ingkang *kreatif*. Ingkang dados *objekipun* inggih menika manungsa saha pagesanganipun ingkang

dipunjlentrehaken migunakaken medium basa. Basa wonten ing mriki inggih menika kanthi basa, panganggit saged ngandharaken menapa ingkang wonten saking salebetipun panganggit, sedaya *ide*, *gagasan* ingkang dipunraosaken saha saged dugi dhateng para pamireng. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Luxemburg.

Miturut Luxemburg (1992 : 5), sastra inggih menika salah satunggalipun reriptan, salah satunggalipun *kreasi*, boten *imitasi*. Panganggit menika ngripta donya ingkang enggal, dipunlajengaken kanthi ngripta jagad, saged ugi ngantos sampurna. Sastra utaminipun salah satunggalipun *luapan emosi* kanthi *spontan*. Para panganggit menika anggenipun ngrepta karya sastra, sedaya ingkang medal saking nalaripun panganggit menika kanthi *spontan*. *Luapan emosi* saking panganggit menika ugi nyengkuyung rereptanipun karya sastra. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Endraswara.

Miturut Endraswara (2004 : 24), bilih karya sastra menika dados karya seni, kanthi wontenipun *imajinasi* saha karya basa ingkang kathah *estetikanipun*. Kekalih unsur menika menawi dipungabung ndadosaken cipta sastra, satemah mujudaken dados trep. Karya sastra ingkang dipunanggit dening panganggit menika kathah *ide* saha *gagasan* ingkang mujudaken raos *estetis*, *imajinatif* dados para pamireng sastra menika saged gampil anggenipun mendhet menapa ingkang dipunandharaken dening panganggit. Sastra ingkang ngewrat unsur – unsur wonten ing inggil menika saged mujudaken karya sastra ingkang misuwur. Manungsa menika saged paring

pambiji saha saged ndadosaken pandom saking karya sastra dening manungsa. Endraswara (2012 : 129), ugi ngandharaken bilih sastra minangka *wahana* saha ndadosaken guru dhateng sinten kemawon, tiyang ingkang maos kanthi wetah menika nalar *sosialipun* inggih saged sae. Pramila sastra menika gadhah raos *memperjuangkan* kangge ndhidhik masarakat. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Purwadi.

Miturut Purwadi (2009 : 3), sastra inggih menika basa ingkang ngengingi perkawis sosial budaya ingkang wujudipun saged saking pambiji ingkang sae saking masyarakat, satemah dipunuri – uri. Karya sastra inggih menika salah satunggalipun *ungkapan - ungkapan* ingkang *baku* saking menapa ingkang dipunpersani dening tiyang ing pagesangan, dipunlampahi tiyang babagan pagesangan, *direnungkan*, saha dipunraosaken tiyang saking pagesangan.

Saking pangertosan-pangertosan ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih sastra menika minangka asil saking sedaya *ide, gagasan* saking panganggit utawi saking perkawis – perkawis ingkang kawontenan ing donya menika. Panganggit kanthi *kreatif* saha *spontan* anggenipun ngrepta karya sastra. Sastra minangka salah satunggalipun sarana *komunikasi* sastra utawi karya sastra menika kabungkus migunakaken basa ingkang *estetis* saha *imajinatif* supados para pamireng saged kabekta suasana wonten ing salebetipun karya sastra menika.

Wonten ing pagesanganipun manungsa, sastra utawi karya sastra menika saged dipunginakaken dados pandom dening pagesanipun manungsa.

Karya sastra menika ngewrat pesan moral kangge manungsa. Karya sastra menika saged dipundadosaken guru dening manungsa kangge ngandharaken pesan moral saha manungsa menika saged mendhet pesan moral ingkang wonten ing karya sastra kasebut. Karya sastra utawi *objek* panaliten ingkang badhe dipuntliti inggih menika lagu. Lagu menika wonten lirik ingkang ndadosaken *unsur* utami wonten ing lagu.

B. Lirik Lagu

Lagu minangka satunggalipun wujud saking karya sastra ingkang wujudipun tetembangan. Lagu menika boten saged dipunpisah saking pagesanganipun manungsa, awit saking lagu menika minangka sarana panglipur dhateng ingkang mirengaken lagu. Lagu menika ugi saged dipuntembangaken saha dipunpirengaken tumrap sedaya masarakat. Lagu, ugi saged dipunpendhet pesan moral ingkang wonten salebetipun lagu menika. Lagu menika migunakaken basa ingkang gampil dipunmangertos menapa ingkang wonten salebetipun lagu menika. Adhedhasar mekaten manungsa saged mangertos pandom – pandom ingkang wonten ing lagu minangka dipunlampahaken wonten ing pagesangan.

Kedah dipungatosaken malih bilih wonten ing salebetipun lagu menika wonten ingkang dipunwastani lirik. Lirik lagu wonten ing salebetipun lagu ingkang dipuntembangaken menika wonten tembung – tembung ingkang ngewrat kasusastran. Tembung – tembung ingkang dipunginakaken menika minangka *gagasan* saha *ide* ingkang dipunbabar kanthi wujud lirik ngantos

dipundadosaken lagu. Miturut Hartoko (1986 : 79), bilih lirik menika *secara spontan* mbabaraken saha mujudaken raos manah saking tiyang. Lirik menika gadhah sipat ingkang utami inggih menika *nada* saha *irama*, *abtraksi* kaliyan wekdal saha papan tartamtu sarta *gaya* ingkang langsung *nyapa* raos manah pamireng.

Lirik menika taksih wonten gegayutanipun kaliyan geguritan, miturut Pradopo (2009 : 7) bilih geguritan menika salah satunggalipun wujud saking *ekspresi* nalaripun kanthi saged mbekta raos ingkang saged *ngrangsang imajinasi* panca indra wonten ing *susunan* ingkang wonten *iramanipun*. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun saking Depdikbud.

Miturut Depdikbud (2002 : 678), bilih lirik inggih menika karya sastra (geguritan) ingkang wosipun ngandharaken sedaya ingkang wonten ing manah pribadi kanthi awujud tembung lelagon. Adhedhasar mekaten wonten perangan – perangan ingkang ngewrat ingkang dipunwastani lirik. Lirik miturut Syafiq (2003 : 180), tembung *lyric* inggih menika salah satunggalipun teks utawi tetembungan ing salebetipun lagu. Lirik menika ndadosaken salah satunggalipun *faktor* tiyang remen kaliyan lagu tartamtu. Tiyang saged remen lagu tartamtu amargi cariyos wonten ing lirikipun menika saged nggambaraken suwasana wonten ing manah.

Adhedhasar mekaten bilih lirik lagu menika saged dipunpendhet dudutanipun inggih menika lirik lagu menika salah satunggalipun perangan saking lagu ingkang saged paring pesan moral saha raos panglipur dening pamirengipun. Lirik lagu menika minangka salah satunggalipun saking *faktor*

ingkang nemtokaken tiyang remen dhateng lagu tartamtu, amargi wonten ing lirik lagu menika ngewrat minangka salah satunggalipun karya sastra (geguritan) ingkang wosipun mbabaraken saking raos manah dening tiyang kanthi dipunwontenaken nada saha irama ingkang *harmoni*. Adhedhasar mekaten saged *ngrangsang imajinasi* panca indra dening pamireng satemah mangertos wosipun pesan moral saking lirik lagu menika.

C. Sastra Gegayutanipun Kaliyan Pesan Moral

Sastra minangka salah satunggalipun asil saking manungsa ingkang *imajinatif*. Sastra menika gadhah pangajap saking pujangga dhateng sinten kemawon ingkang maos, mirengaken, saha mirsani saking asilipun karya sastra. Lagu minangka karya sastra ingkang dipunanggit menika, wonten bab-bab ingkang prelu dipungatosaken. Mliginipun wonten ing lirik lagu menika, amargi wonten ing salebetipun lirik lagu ingkang sampun dipunpirengaken gadhah pesan moral ingkang dipunandharaken dening pujangga dhateng manungsa kanthi sarana lirik lagu menika.

Pesan moral menika saged ketingal saking kalih tembung. Miturut Depdikbud (2002 : 865), pesan moral ‘inggih menika *gagasan* saking tembung pesan saha moral. Pesan inggih menika *nasehat, amanat* andharan babagan wasiat ingkang pungkasan saking tiyang ingkang badhe tilar donya. Karya sastra mliginipun saking lirik lagu menika wonten mapinten – pinten pesan awujud *nasehat, amanat* saha *makna* tartamtu ingkang dipunandharaken kanthi lumantar lirik lagu.

Gegayutanipun pesan kaliyan moral Djojuroto (2006 : 10 - 11), moral menika saking basa latin t “mor mores” inggih menika *kebiasaan*, adat. Adhedhsar mekaten adat *kebiasaan* menika gadhah *maksud* nilai-nilai saha norma-norma ingkang dados pandom kangge tiyang utawi *kelompok* masarakat anggenipun ngatur tumindakipun. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Bertens.

Moral miturut Bertens (1993 : 7), bilih moral menika nilai-nilai saha norma-norma ingkang dados pandom dening tiyang utawi kempalan *kelompok* kangge ngatur tumindakipun. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Hari Cahyono.

Miturut Hari Cahyono (1995 : 221) bilih moral inggih menika salah satunggalipun tumindak ingkang sami antawisipun *ukuran* becik alanipun saking tumindakipun mliginipun tumindak *sosial*. Moral ingkang dipunandharaken ing inggil menika wonten gegayutanipun bilih adat saking *kebiasaan* masarakat kanthi kaiket ing norma saha nilai anggenipun nindakaken pagesangan ndadosaken setiti anggenipun tumindak. Tumindak menika antawisipun tumindak ala saha becik. Raos tanggel jawab moral ingkang wonten ing dhiri manungsa ndadosaken *kesadaran etis* minangka nindakaken tumindak kanthi *sadar* mangertos ala saha becik ugi saged nolak tumindak ingkang ala.

Adhedhasar andharan antawisipun pesan saha moral menika (Nurgiyantoro, 2007 : 321), bilih karya satra, ngewrat pesan moral ingkang gegayutan kaliyan sipat-sipat kabecikanipun manungsa, sipat

memperjuangkan hak saha martabat manungsa. Sipat- sipat luhur manungsa inggih menika wontenipun *hakikat universal*. Sipat-sipat ingkang sampun wonten saha dipunpitaya *kebenarannya* dening manungsa sejagad raya. Pesan moral saking karya sastra kanthi sipat *universal* biasanipun saged dipuntampi *kebenarannya* kanthi *universal*, ugi ingkang mliginipun saged dipuntemtokaken saking unsur *intrinsik* sanesipun. Pesan moral sastra menika gadhah bab-bab ingkang mliginipun ing sipat *kodrati* manungsa ingkang *hakiki*, sanes saking aturan – aturan ingkang dipundamel, dipuntemtokaken, saha *dipunhakimi* manungsa. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Djojuroto.

Gegayutanipun karya sastra kaliyan pesan moral Djojuroto (2006 : 14 - 15), bilih karya sastra menika saged nyuguhaken pesan-pesan moral ingkang gayutipun kaliyan sipat luhur manungsa, kangge *memperjuangkan hak saha martabat* manungsa. Sipat luhur manungsa dipungambaraken panganggit wonten ing karya sastra saged paring pambiyantu kangge mujudaken pribadi minangka *makhluk* Gusti ingkang gadhah *martabat* saha gadhah *akhlak* ingkang dadosaken sae.

Adhedhasar andharan wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih karya sastra menika ngewrat pesan moral awujud *nasehat*, *amanat*, nilai, norma, saha tumindak ingkang nyata minangka pandom dening manungsa supados manungsa mangertos antawisipun tumindak ala saha becik. Pesan moral karya sastra ugi ngewrat sipat luhur manungsa kanthi *universal*. Sipat-sipat ingkang dipunandhrakaen saking karya sastra menika dipunpitaya

dening manungsa inggih menika *kebenarannya*, saha saged dipuntampi langkung gampil saha *universal* dening manungsa. Lagu mliginipun lirik lagu menika ngewrat pesan moral kanthi gampil anggenipun dipuntampi wosipun dening manungsa, wonten bab-bab ingkang saprelu dipungatosaken malih. Bab-bab kasebut inggih menika saged dipuntingali saking jinisipun pesan moral ingkang wonten ing salebetipun lirik lagu menika.

D. Jinising Pesan Moral

Jinisipun pesan moral menika wonten mapinten pinten ingkang kedah dipunmangertos. Miturut Suminto (1985 : 185) bilih wosipun saking geguritan utawi lagu mliginipun wonten ing prastawa – prastawa manungsa saha sedaya aspek pagesanganipun saged dipunpilah dados 4:

1. gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak
2. gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa
3. gegayutanipun manungsa kaliyan alam
4. gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti

Adhedhasar 4 jinisipun ajaran moral ingkang sampun kaandharaken, wonten ing ngandhap menika katrangan – katrangan ingkang sesambetan kaliyan jinisipun ajaran moral.

1. Gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak

Gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak Hadiatmaja (2011 : 53 saha 55) ngandharaken inggih menika salah satunggalipun *sikap*

saking dhiri tiyang ingkang mangertos saha gadhah sipat-sipat luhur mawas dhiri, budi luhur, tepa slira, mrawira, rumangsa saha ngerti ing semu supados manungsa menika saged hanggayuh janma utama , inggih menika tiyang ingkang *susila*.

2. Gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa

Gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika miturut Hadiatmaja (2011 : 35 - 36) kalebet *etika sosial*. Pagesanganipun masarakat sampun dipunatur saha dipunwatesi dening kaidah-kaidah saha norma -norma sosial ingkang sampun dipunsarujuk dening sedaya masarakat ingkang gegayutan, ingkang salajengipun dados adat masarakat. Masarakat jawi menika gadhah antawisipun tata krama, sopan santun, unggah – ungguh saha uda Negara. Salajengipun wonten *semboyan* berbudi bawa laksana ingkang gadhah teges tiyang menika kedah tumindak becik dhateng tiyang sanes.

3. Gegayutanipun manungsa kaliyan alam

Gegayutanipun manungsa kaliyan alam Hadiatmaja (2011 : 33), ngandharaken inggih menika bilih tiyang jawi anggenipun paring *sikap* dhateng *alam semesta* kanthi *semboyan* memayu hayuning bawana, kanthi gadhah teges bilih manungsa anggenipun nganggep kanthi dipunpirsani saking sedaya makhluk ingkang *kasat mata (gamblang)*. Manungsa menika *makhluk* ingkang sampurna, kedah njagi saha kedah ngembangaken raos tresna dening sedaya *makhluk*, njagi *keselarasan saha keseimbangan alam semesta*.

4. Gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti

Gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti Hadiatmaja (2011 : 24), ngandharaken bilih wonten ing pagesangan anggenipun mendhet *sikap* dhiri minangka makhluk dening Gusti kedah mangertos antawisipun eling, waspada, percaya, mituhu. Adhedhasar mekaten bilih manungsa menika saged nyepeng sekawan perkawis menika, wonten ing pagesangan, manungsa menika saged slamet raharja saha saged pinuju kasampurnan kanthi lancar.

Adhedhasar andharan wonten ing inggil menika panaliti saged nemtokaken saking teori ingkang sampun kaandharaken. Bilih panaliti menika badhe migunakaken teori saking Suminto kanthi dipunbiyantu kaliyan pangertosan saking Hadiatmaja amargi, teori saking Suminto ingkang dipunbiyantu kaliyan pangertosanipun Hadiatmaja menika jumbuh kaliyan data ingkang badhe dipunanalisis inggih menika pesan moral.

E. Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral

Karya sastra minangka salah satungalipun piranti kangge nularaken *gagasan*, moral utawi *amanat* ingkang wonten ing salebetipun karya sastra. Karya sastra minangka sarana *komunikasi* ingkang wujudipun karya sastra menika *lesan* utawi seratan gadhah ancas ingkang mliginipun anggenipun ngandharaken pesan-pesan moral. Miturut Aminuddin (2009 : 129) bilih geguritan ngewrat wosipun ingkang asipat *faktual* saha abstrak. Wosipun kasebut saged awujud *gagasan* kaandharaken kanthi cara langsung saha boten

langsung. Gegayutanipun kaliyan lagu, cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika wonten kalih inggih menika cara langsung saha boten langsung.

1. Cara Langsung

Miturut Aminuddin (2009 : 36), bilih *apresiasi* sastra kanthi cara langsung inggih menika salah satunggalipun cara ngraosaken reriptanipun sastra kanthi wujudipun teks utawi *performansi* kanthi cara langsung. Kanthi cara langsung menika saged mujudaken wonten ing tumindakipun *memahami*, ngraosaken sarta saged paring pambiji teks sastra, kanthi wujudipun cerpen, novel, roman, naskah drama, utawi teks sastra kanthi wujud geguritan.

Adhedhasar andharan ing inggil menika bilih teori kanthi cara langsung miturut Aminuddin saged dipunginakaken wonten ing geguritan. Teori ing inggil saged dipunginakaken ing lagu Kasimex Houseband minangka lirik lagu menika salah satunggalipun geguritan. Teori menika saged dipunginakaken kanthi titikan pesan lagu ingkang *eksplisit*. Miturut KBBI (2002 : 290), bilih *eksplisit* inggih menika gamblang, *tegas*, menapa wontenipun, satemah tiyang saged mendhet *maksudipun* kanthi gampil saha boten gadhah *gambaran* ingkang *kabur* utawi lepat ugi saged dipunwastani *tersurat*. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Depdikbud.

Miturut Depdikbud ingkang karantam dening Zulfah dkk.(1996 : 81), bilih *makna lugas* inggih menika *makna* ingkang sejatosipun saking tembung – tembung *tersurat (eksplisit)* wonten ing geguritan. *Makna* menika saged kepanggih ing larik – larikipun geguritan, madosi teges tembung – tembung

ing geguritan (kanthi awujud andharan langsung saha pralambang lan sapiturutipun).

Panaliten menika, cara anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara langsung. Lirik lagu minangka kalebet wonten ing sastra lisan ingkang awujud lagu utawi geguritan, kedah nggatosaken anggenipun ngandharaken pesan moral. Pesan ingkang *tersurat* utawi *eksplisit* wonten ing karya sastra mliginipun lirik lagu migunakaken tetembungan ingkang kedah dipungatosaken. Tetembungan menika minangka cara anggenipun ngandharaken pesan moral saking pangaggit dhateng pamireng supados mangertos ingkang dipunkajengaken dening panganggit. Pesan moral kanthi *eksplisit* utawi *tersurat* langkung gampang anggenipun nemtokaken cara anggenipun ngandharaken pesan moral. Pesan moral ingkang wonten ing lagu menika ketinggal gamblang dhateng pamireng. Pesan moral kanthi *eksplisit* utawi *tersurat* migunakaken cara langsung anggenipun ngandharaken pesan moral.

2. Cara Boten Langsung

Miturut Aminuddin (2009 : 36 - 37) bilih cara boten langsung menika minangka cara ingkang pungkasanipun boten namung ngembangaken *pengetahuan* tiyang babagan karya sastra, ananging ugi saged ningkataken kaprigelan *apresiasi* salah satunggalipun reriptanipun sastra. Cara *apresiasi* sastra kanthi boten langsung menika gadhah *peran* anggenipun ngembangaken kaprigelan *apresiasi* sastra menawi bahan waosan babagan

sastra ingkang dipunmangertos gadhah *relevansi* kaliyan cara *apresiasi* sastra.

Adhedhasar andharan ing inggil menika bilih teori kanthi cara boten langsung miturut Aminuddin saged dipunginakaken wonten ing geguritan. Teori ing inggil menika saged dipunginakaken ing lagu Kasimex Houseband minangka lirik lagu menika salah satunggalipun geguritan. Teori menika saged dipunginakaken kanthi titikan pesan lagu ingkang *implisit*.

Implisit miturut KBBI (2002 : 427), bilih *implisit* inggih menika *makna* ing salebeting boten dipunandharaken kanthi gamblang utawi *tersirat*. Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggih Suminto. Miturut Suminto (2002 : 56), bilih *makna* geguritan menika salah satunggalipun ingkang *implisit*, utawi sinawung . Pamanggih menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Luxemburg. Miturut Luxemburg (1992 : 191), bilih ing geguritan kathah ingkang dipunandharaken kanthi boten langsung. Tuturan *kiasan* kalebet andharan kanthi cara boten langsung. Tuladhanipun ukara “A” *maksudipun* “B”, temtu kemawon menika boten gadhah teges bilih sedaya *obyek konkrit* saha *perlukisan* temtu gadhah teges sanesipun saking teges *harfiah*.

Adhedhasar andharan ing inggil menika bilih pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband ngandharaken pesan kanthi cara boten langsung. Tetembungan ingkang wonten ing salebetipun lagu Kasimex Houseband, kedah setiti saha prelu pikantuk kawigatosan anggenipun nemtokaken pesan ingkang dipunandharaken panganggit. Panganggit saged ngripta tetembungan ingkang boten dipunduga dening pamireng. Panganggit saged nggayutaken

prastawa kaliyan *obyek* kanthi beda-beda. *Makna implisit* ing salebetipun lagu Kasimex Houseband kedah dipunmangertos saking *maksud* ingkang *tersembunyi* kangge nemtokaken cara boten langsungipun *makna* ing karya sastra. Gegayutanipun kaliyan cara ngandharaken pesan moral, bilih pesan ingkang *tersirat* utawi *implisit*, panaliti menika saged ngginakaken basanipun piyambak kangge ngandharaken pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

Adhedhasar saking pangertosan wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika wonten werni kalih, cara langsung saha boten langsung. Cara langsung menika pamaos menika langkung gampil anggenipun madosi pesan moralipun. Amargi panganggit menika kanthi gamblang ngandharaken pesan moral wonten ing karya sastra menika, dados pamireng menika boten ngandharaken piyambak. Cara boten langsung inggih menika pamireng kedah mangertos wosipun supados saged nemtokaken pesan moral ingkang *tersirat* wonten ing karya sastra. Pamireng ugi kedah ngandharaken miturut pamireng piyambak menapakemawon pesan moral ingkang *tersirat* wonten ing karya sastra.

F. Kasimex Houseband

Kasimex Houseband inggih menika salah satunggalipun group saking Suriname ingkang dipunandharaken mawi basa jawi. Album ingkang sampun wonten saking group Kasimex Houseband menika antawisipun *album Bump*

The Boom Boom taun 1995, album Faya Lobi taun 2004, album Swing taun 2005, album East Meets West taun 2006, saha album Jempol 2007.

Lagu ingkang dipunripta menika migunakaken 4 basa ing antawisipun basa Jawi, Sranan Tongo, Netherland, English. *Anggota* saking group Kasimex Houseband menika antawisipun: *Hesdy Adasi (Vokal), Armand Cheuk A Lam (Vokal), Patricia "Sister Patty" van Daal (Vokal), Idris Permata(Vokal), Marjori de Clerq(Vokal), Herman(Vokal), Marlon Eskak (Vokal, Drum), Rubin Silvin (Vokal, Perkusi), Robbert Kartotaroeno (Keyboards), Demis Wongsosoewirjo (Keyboards), Raymond Kartotaroeno (Gitar 1, Perkusi) saha Roy Atma (Bass Gitar).* Adhedhasar mapinten – pinten andharan wonten ing inggil menika lagu ingkang badhe dipuntliti saking group Kasimex Houseband album “*East Meets West*” antawisipun: *Elinga (Armand Cheuk A Lam), Kowe Tak Enteni (Marjori De Clerq), Kedanan (Herman), Ngopi (Hesdy Adasi), Tresnaku Tresnamu(Idris Permata & Sister Patty), Kudu Piye (Armand Cheuk A Lam), Sing Tak Tresnani (Idris Permata), Aja Janji (Herman), saha Percaya(Hesdy Adasi).*

G. Panaliten Ingkang Jumbuh

Panaliten menika jumbuh kaliyan panaliten saking Achmadi Ari Ismail taun 2013 kanthi irah irahan Analisis Pesan moral yang Terkandung dalam Buku Seribu bait Pujian Syair Wali Tanah Jawa Karya Ilzamul Wafiq. Panaliten menika gadhah kasil inggih menika pesan moral antawisipun a) manungsa kaliyan manungsa wonten ing 1) ngibadah dhateng Gusti, 2) Taqwa dhateng Gusti, 3) boten angsal kagodha kaliyan kadonyan, 4) donga dhateng

Gusti, 5) saged syukur saking nikmatipun b) manungsa kaliyan piyambakipun 1) sabar narima, 2) boten pareng umuk, 3) ngangsu kawruh, 4) saged ngamalaken ngelmi c) Manungsa kaliyan manungsa 1) ngabekti dhateng tiyang sepuh, 2) rukun kaliyan tangga, 3) paring donga dhateng tiyang sanes, 4) *toleransi* kaliyan *umat* sanesipun.

Panaliten sanesipun ingkang jumbuh inggih menika panaliten saking Priyadi kanthi irah – irahan Pesan Moral dalam “Wacan Bocah” Majalah Panjebar Semangat Edisi Juni 2011 – Mei 2012. Panaliten kanthi sumber “Wacan Bocah” Edisi Juni 2011 – Mei 2012 menika minangka satunggalipun cara ngandharaken pesan moral dhateng lare kanthi awujud wacan ingkang wonten mapinten – pinten carita antawisipun cariyos cerkak, fabel, cariyos *rakyat* lsp. Panaliten menika miggunakaken analisis deskriptif nyakup analisis *proses* saha asilipun pasinaon. Panaliten menika miggunakaken validitas *semantik* kanthi asilipun: 1) gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti (raos syukur saking barokahipun Gusti), 2) gegayutanipun manungsa kaliyan piyambakipun (wontenipun raos tanggel jawab, *jujur*, *disiplin*, boten goroh), 3) gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa (ngabdi kaliyan tiyang sepuh, iklhas, rukun, tepa slira, piwales budi, sarta *toleransi*), 4) gegayutanipun manungsa kaliyan alam (njagi lestantunipun alam saha *perhatian* kaliyan kewan).

Cara ngandharaken pesan moral wonten ing panaliten menika wonten kalih antawisipun kanthi cara langsung ingkang dipunpanggihaken saking narasi pangripta saha andharan saking pangripta ing pungkasan. Cara

ngandhraken boten langsung saged dipunpanggihaken wonten ing dialog paraga.

Panaliten ingkang pungkasan inggih menika saking Kinanti Kusumaningrum kanthi irah - irahan Piwulang Moral ing buku Doneng sato kewan edisi revisi 2010. Panaliten menika ngginakaken panaliten *deskriptif* kanthi ndeskripsikaken jinis, wujud, saha cara ngandharaken piwulang moral. keabsahan data ing panaliten menika migunakaken reliabilitas intrarater saha *interater*. Panaliten menika dipunpanggihaken wujud piwulang moral manungsa dhateng gusti antawisipun pasrah saha mertobat. Sesambetan manungsa kaliyan dhirinipun piyambak antawisipun sapa gawe nganggo sapa nandur ngundhuh, sugih rekadaya, aja rumangsa nanging rumangsa bisa, aja adigang adigung adiguna, precaya dhiri, angon mangsa, waspada, boten kening murka. Sesambetan manungsa kaliyan lingkungan inggih menika boten ngrisak lingkungan. Sesambetan manungsa kaliyan manungsa antawisipun tulung – tinulung, gumatos, boten mentingaken kepentingan pribadi, boten kening nyacad, sapa salah seleh, boten kening gampil kebrongot manahipun, boten kening meri saha dengki, kedah sumadya, gadhah unggah – ungguh, aja adigang adigung adiguna, boten kening waton ngendika, boten sewenang – wenang, rembug becik dirembug, ana sethithik didum sethithik ana akeh didum akeh, kedah jatmika, aja ngewak – ewakake, sugih rekadaya, waspada, sapa gawe nganggo sapa nandur ngundhuh, boten kening selak. Panaliten menika ugi ngrembag cara ngandharaken piwulang moral kanthi cara langsung saha boten langsung.

Panaliten ingkang sampun dipunandharaken wonten ing inggil menika nyengkuyung panaliten kanthi irah – irahan Pesan Moral wonten ing Lagu Kasimex Housband. Panaliten menika sami - sami ngrembag babagan wujud, jinis, saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral. Bedanipun *objek* panaliten menika saking lirik lagu.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Panaliten kanthi irah – irahan Pesan Moral Wonten Ing Lagu Kasimex Houseband menika migunakaken migunakaken *metode kualitatif* kanthi wujudipun *deskriptif*. Miturut Ratna (2007 : 46) bilih *metode kualitatif* menika penelitian sastra kanthi cara *penafsiran* migunakaken *sajian* wujudipun *deskriptif*. Panaliten menika minangka ngrembag gegambaran saking perkawis ingkang dipunkaji ing salebetipun *karya sastra*. Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006. Kanthi mekaten panaliten wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 menika badhe dipuntliti kanthi wujudipun *deskriptif*.

B. Sumbering Data saha Data

Sumbering data menika minangka salah satunggalipun bab ingkang dipunginakaken bahan kajian wonten ing panaliten. Sumberipun data panaliten menika saking lagu kanthi wujudipun *video clip*. *Video clip* menika mliginipun saking kempalan lagu Kasimex Houseband ing album “*East Meets West*” taun 2006. *Video clip* lagu Kasimex Houseband ing album “*East Meets West*” taun 2006 kaperang antawisipun *Elinga (Armand Cheuk A Lam)*, *Kowe Tak Enteni (Marjori De Clerq)*, *Kedanan (Herman)*, *Ngopi (Hesdy Adasi)*,

Tresnaku Tresnamu(Idris Permata & Sister Patty), *Kudu Piye* (Armand Cheuk A Lam), *Sing Tak Tresnani* (Idris Permata), *Aja Janji* (Herman), *saha Percaya*(Hesdy Adasi).

Data panaliten menika awujud pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband. Data ingkang dipunpanggihaken ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” menika saged awujud tembung, *frase*, gatra utawi larik, pada saha *konteks* saking salebetipun lirik lagu. Data ingkang sampun dipunpanggihaken menika dipunpantha – pantha miturut wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral.

C. Caranipun Ngempalaken Data

Cara anggenipun ngempalaken data wonten ing panaliten menika migunakaken cara nyemak saha sinambi dipunserat. Panaliten menika saged dipunwiwiti kanthi mirengaken utawi nyemak lagu – lagu ingkang dados sumberipun data. Lagu menika salajengipun dipunserat saha dipunpirengaken utawi dipunsemak makaping-kaping supados boten wonten ingkang lepat wonten ing panyeratanipun lirik lagu. Asilipun seratan lirik lagu ingkang sampun dipunsemak saking *video clip* Kasimex Houseband salajengipun dipunpadosi wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral.

Data seratan lirik lagu ingkang gayutipun kaliyan acasipun panaliten, salajengipun dipunpantha – pantha saking tembung, *frase*, gatra utawi larik, saha pada. Data ingkang sampun kapantha – pantha menika lajeng dipunserat

wonten ing kartu data supados gampil anggenipun pamerangipun data. Panaliten menika ngginakaken *reduksi data*. Adhedhasar ngginakaken *reduksi data*, panaliti menika saged ngicalaken data ingkang nyempal saking acas panalitian satemah saged pikantuk data ingkang trep. Data ingkang sampun trep kalawau salajengipun dipunlebetaken wonten ing kartu data miturut wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral saking lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 menika. Data ingkang sampun kaperang ing *kartu data* salajengipun dipunanalisis wonten ing *tabel analisis* ingkang salajengipun dipunrembag ngantos dumugi dudutanipun.

D. Pirantining panaliten

Piranti panaliten menika migunakaken piranti kartu data, Endraswara (2011 : 103) bilih data ingkang sampun cumawis saha kathah, boten *terstruktur*, pramila panaliti prelu ngempalaken data migunakaken kartu – kartu alit. Kartu data menika dipunginakaken kangge nyerat data ingkang *relevan* kaliyan panaliten. Sedaya *konsep* saking data menika dipunserat wonten ing kartu data ingkang jinisipun sami. Cara menika dipunlampahi supados damel gampil anggenipun *penyeleksian* saha *pengklasifikasian unit* data miturut *unsur* jinisipun. Adhedhasar andharan ing inggil menika bilih kartu data menika dipunginakaken kangge nyerat pesan moral wonten ing album “*East Meets West*” taun 2006 Kasimex Houseband. Tuladha kartu data ingkng dipunginakaken wonten ing andhap menika.

Tabel 1: Kartu Data Wujudipun Pesan Moral.

No.	Wujud Pesan Moral	Data	Ket. (irah – irahan lagu saha gatra)
1.	Kedah ngabektos dhumateng Gusti	<i>Becik uripmu Ngabekti Gustimu</i>	Elinga, gatra 10, 11

Tabel 2: Kartu Data Jinising Pesan Moral.

No.	Jinising Pesan Moral	Data	Ket. (irah – irahan lagu saha gatra)
1.	Gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti	<i>Becik uripmu Ngabekti gustimu</i>	Elinga, gatra 10, 11

Tabel 3: Kartu Data Cara Anggenipun Ngandhraken Pesan Moral.

No.	Data	Ket. (irah – irahan lagu saha gatra)	Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral	
			L	BL
1.	<i>Becik uripmu Ngabekti Gustimu</i>	Elinga, gatra 10, 11	L	

E. Caranipun Nganalisis Data

Caranipun nganalisis data ing panaliten menika migunakaken *analisis deskriptif*. Data ingkang badhe dipunanalisis saha sampun kaperang ing kartu data, salajengipun dipunlebetaken wonten ing tabel analisis. Urut-urutanipun ingkang kedah dipunlampahaken inggih menika:

1. Tabel data

Sasampunipun data menika kaperang ing kartu data salajengipun data ingkang badhe dipunanalisis menika dipunlebetaken rumiyin wonten ing tabel analisis data. Wujud tabel analisis datanipun inggih menika:

Tabel 4: Tuladha Tabel Analisis Data wujud, jinis saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral.

No.	Wujud Pesan Moral	Jinising Pesan Moral	Cara Ngandharaken Pesan Moral		Indikator Data	Ket. (judul lagu saha gatra)
			L	BL		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1.	Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti	Gegayutan -ipun manungsa kaliyan Gusti	L		<i>Becik uripmu Ngabekti Gustimu</i>	El, gatra 10, 11

2. Analisis

Panaliti menika ngandharaken data miturut wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral ingkang dipunpanggihiaken wonten ing lagu kasimex Houseband. Data ingkang

kapanggihaken menika saged awujud tembung, *frase*, gatra utawi pada. Data ingkang dipunandharaken kalawau kedah nggatosaken tembung, *frase*, gatra utawi larik, pada saha dipungayutaken *konteks* wonten ing salebetipun lagu, amargi wonten gegayutanipun satemah saged *menginterpretasikan* karya sastra kasebut. Adhedhasar *analisis deskriptif*, data ingkang sampun dipunandharaken miturut wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral ugi kedah adhedhasar teori gegaranipun. Data panaliten ingkang pungkasan dipundamel dudutan kanthi *dipuninterpretasiaken* miturut wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral.

F. Caranipun Ngesahaken Data

Cara anggenipun ngesahaken data menika migunakaken *validitas semantis*. Miturut Endraswara (2004 :164), *validitas semantis* inggih menika anggenipun ngukur *tingkat kesensitifan* makna *simbolik* ingkang gayut kaliyan konteks. *Validitas semantis* menika dipunginakaken kangge manggihaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband kanthi mangertos *makna simbolik* saha gayutaken kaliyan *konteks*. Adhedhasar *validitas semantis* menika data ingkang dipunpanggihaken saged *valid*.

Validitas semantis dipunginakaken ing panaliten menika kanthi nggatosaken tembung, *frase*, gatra utawi larik, pada saha *konteks* wonten ing salebetipun lagu. Adhedhasar *validitas semantis* menika data ingkang

dipunpanggihaken saged *valid*. Tuladha saking *vtasalid semantis* saged dipuntingali ing ngandhap menika.

Becik uripmu

Ngabekti Gustimu (El, gatra 10, 11)

Data menika ngandharaken wujud pesan moral ngabektos dhumateng Gusti. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *ngabekti Gustimu*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih prayoginipun manungsa gesang menika (becik uripmu) kedah tansah ngabektos dhumateng Gusti (ngabekti Gustimu). Manungsa gesang menika sejatosipun namung mampir ngombe (paribasan mampir ngombe). Manungsa menika dipunparingi yuswa utawi dipunparingi gesang dening Gusti boten ngantos selawasipun gesang ing donya menika. Gusti paring yuswa dhumateng manungsa menika wonten watesipun (wong urip ana watese). Gesangipun manungsa menika kedah dipunginakaken kanthi tumindak sae. Gesangipun manungsa menika kedah dipunisi kanthi ngibadah utawi ngabekti marang Gusti (ngabekti gustimu). Awit saking mekaten manungsa menika saged gadhah raos sukur saha saged ngengingi kahanan ingkang rekaos utawi kahanan ingkang mulya (yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Pramila manungsa menika kedah sregep anggenipun ngibadah utawi ngabektos dhumateng Gusti supdos manungsa menika saged raket dhumateng Gusti minangka sampun paring rejeki ing donya (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran). Adhedhasar konteks saking pethikan menika saged kapanggihaken wujud pesan moral kedah ngabektos dhumateng

Gusti kanthi katitik saking gatra ngabekti Gustimu. Wujud pesan moral saged dipunpanggihaken saking larik ing inggil saha dipungayutaken kaliyan Konteksipun minangka cak-cakan saking tuladha validitas semantis.

Reliabilitas ingkang dipunginakaken inggih menika migunakaken *reliabilitas interater* saha kanthi cara *ketekunan*. Miturut Endraswara (2004 : 164 - 165), ugi ngandharaken bilih *reliabilitas interater* (antawisipun panaliti) inggih menika asiling panaliten menika dipunrembag kaliyan kanca ingkang mangertos bab pesan moral. *Reliabilitas* salajengipun inggih menika kanthi cara *ketekunan*. *Reliabilitas* kanthi cara *ketekunan* menika panaliti nyemak kanthi tliti saha makaping – kaping supados ngasilaken data ingkang ajeg.

BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Panaliten kanthi irah -irahan Pesan moral Wonten Ing Lagu Kasimex Houseband menika ngrembag babagan pesan moral wonten ing lagu kasebut. Panaliten menika nliti babagan wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband. Asiling panaliten ingkang ngrembag babagan pesan moral menika manggihaken data babagan wujudipun pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006. Asiling panaliten pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 ingkang dipunandharaken menika dipunlebetaken wonten ing tabel analisis saha dipunrembag. Asiling panaliten menika saged dipunpirsani wonten ing ngandhap menika.

Tabel 5: Wujud, Jinis, saha Cara Ngandharaken Pesan Moral

No.	Wujud Pesan Moral	Jinising Pesan Moral	Cara Ngandharaken Pesan Moral		Indikator Data	Ket. (judul lagu saha gatra)
			L	BL		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1.	Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti	Gegayutan -ipun manungsa kaliyan Gusti	L		<i>Becik uripmu Ngabekti Gustimu</i>	El, gatra 10, 11

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2.	Kedah Eling Dhumateng Gusti	Gegayutan -ipun manungsa kaliyan manungsa	L		<i>Aja merga kamulyan Gawe lali sangkan paran</i>	El, gatra 16, 17
3.	Narima ing Pandum		L		<i>Wis wis yawis Kudu pisah ora bali</i>	KP, gatra 15, 16
4.	Boten pareng Tumindak Sewenang - wenangan		L		<i>Aja sawiyah - wiyah</i>	El, gatra 2
5.	Boten pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes		L		<i>O le batin aja nglarani ati</i>	El, gatra 6
			L		<i>Sing tak tresnani Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku</i>	STT, gatra 9,10
6.	Kekancan Seneng Susah Sesarengan		L		<i>Seneng susah rekasa karo kancane Yen wis ngundhuh penake Mrih kepiye becike</i>	El, gatra 19, 20, 21
7.	Ngormati Tiyang Sanes		L		<i>Karo kanca tindak tanduke sing genah</i>	El, gatra 3
8.	Tanggél Jawab		L		<i>Wanci kerja budhal makarya Oleh hasil kanggo kluwarga</i>	Ng, gatra 7, 8
9.	Kedah Nuhoni Janji		L		<i>Janji janji aja janji Mesakake dheweke nunggu</i>	AJ, gatra 1, 2
				BL	<i>Tansah manis kaya madu</i>	AJ, gatra 4
				BL	<i>Kaya udane gerimis</i>	AJ, gatra 5

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
10.	Kedah <i>Introspeksi</i> Dhiri Pribadi	Gegayutan -ipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak	L		<i>Sing eling aja kakehan polah</i>	El, gatra 1
			L		<i>Yen saiki wis mulya Eling biyen dhek rekasa</i>	El, gatra 12, 13
11.	Boten Nilaraken Kewajiban		L		<i>Ning aja nganti ninggal gawean Ngono ora becik nono tidak baik</i>	Ng, gatra, 12, 13
12.	Temen		L		<i>Nyambut gawe mbok ya sing apik Nyambut gawe mbok ya sing apik</i>	Ng, gatra, 14, 15

Katrangan:

L : Langsung

BL : Boten Langsung

B. Pirembagan Asiling Panaliten

1. Wujudipun Pesan Moral

Panaliten kanthi irah - irahan Pesan Moral Wonten Ing Lagu Kasimex Houseband menika ngandharaken babagan wujudipun pesan moral ing lagu kasebut. Panaliten menika manggihaken 12 wujud pesan moral saking panaliten ingkang sampun dipuntindakaken. Wujudipun pesan moral saking group Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 antawisipun: Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti, Kedah Eling Dhumateng Gusti, Narima ing Pandum, Boten pareng Tumindak Sewenang – wenangan, Boten pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes, Kekancan Seneng Susah Sesarengan, Ngormati Tiyang Sanes, Tanggel Jawab, Kedah Nuhoni Janji, Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi, Boten Nilaraken Kewajiban saha Temen. Saking 12

wujud pesan moral wonten ing inggil menika badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

a. Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti

Kedah ngabektos dhumateng Gusti menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral kedah ngabektos dhumateng Gusti menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral kedah ngabektos dhumateng Gusti menika minangka wujud pesan moral ingkang nedahaken manungsa supados nyembah dhumateng Gustinipun ingkang wujud ngibadah kanthi saestu-estunipun ing pagesangan menika. Wujud pesan moral kalawau saged ndadosaken manungsa gadhah raos manunggaling kawula Gusti.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud kedah ngabektos dhumateng Gusti. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah - irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud kedah ngabektos dhumateng Gusti saged dipunpirsani saking data gatra - gatra ing ngandhap menika.

Becik uripmu
Ngabekti Gustimu (El, gatra 10, 11)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *becik uripmu ngabekti gustimu*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral ngabektos dhumateng Gusti. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking

gatra *ngabekti Gustimu*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih prayoginipun manungsa gesang menika (becik uripmu) kedah tansah ngabektos dhumateng Gusti (ngabekti Gustimu). Ngabektos dhumateng Gusti menika awujud ngibadah ingkang saestu-estunipun minangka kewajibanipun manungsa. Ngabektos utawi ngibadah dhateng Gusti menika kedah dipunlampahaken dening manungsa sae kahananipun manungsa menika nembe nandhang susah utawi mulya. Tumindak menika saged njalari manungsa supados dipunginakaken *kontrol* saking tumindakipun manungsa piyambak ing pagesangan. *Kontrol* ingkang dipunkajengaken wonten ing inggil menika supados saged milah antawisipun tumindak ingkang ala saha becik.

Manungsa gesang menika sejatosipun namung mampir ngombe(paribasan mampir ngombe). Manungsa menika dipunparingi yuswa utawi dipunparingi gesang dening Gusti boten ngantos selawasipun gesang ing donya menika. Gusti paring yuswa dhumateng manungsa menika wonten watesipun (wong urip ana watese). Gesangipun manungsa menika kedah dipunginakaken kanthi tumindak sae. Gesangipun manungsa menika kedah dipunisi kanthi ngibadah utawi ngabekti marang Gusti(*ngabekti gustimu*). Awit saking mekaten manungsa menika saged gadhah raos sukur saha saged ngengingi kahanan ingkang rekaos utawi kahanan ingkang mulya (yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Pramila manungsa menika kedah sregep anggenipun ngibadah utawi ngabektos dhumateng Gusti supdos manungsa

menika saged raket dhumateng Gusti minangka sampun paring rejeki ing donya (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral ngabektos dhumateng Gusti saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah ngabektos dhumateng Gusti kanthi wujud ngibadah ingkang sae. Ngabektos dhumateng Gusti menika ndadosaken manungsa supados raket dhumateng Gustinipun. Tumindak ngabektos dhumateng Gusti menika saged dipundadosaken kontrol manungsa supados saged milah antawisipun tumindak ala utawi becik.

b. Kedah Eling Dhumateng Gusti

Kedah eling dhumateng Gusti menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral kedah eling dhumateng Gusti menika nedahaken bilih manungsa menika kedah mangertos saha boten supe dening Gusti.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud kedah eling dhumateng Gusti. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud kedah eling dhumateng Gusti saged dipunpirsani saking data gatra - gatra ing ngandhap menika.

Aja merga kamulyan

Gawe lali sangkan paran (El, gatra 16, 17)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi *aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah eling dhumateng Gusti. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *gawe lali sangkan paran*. Gatra *gawe lali sangkan paran* menika wonten mriki kalebet sesambetanipun kaliyan Gusti. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa ingkang sampun hanggayuh kamulyan(*aja merga kamulyan*) kedah estu eling dhumateng asalipun utawi Gustinipun(*gawe lali sangkan paran*). Kamulyan wonten mriki saged awujud rejeki. Kanthi wotening rejeki ingkang sampun dipunparingaken dhateng manungsa, manungsa menika kedah eling dhumateng Gusti kanthi awujud sukur. Tiyang menika sejatosipun sampun dipunwajibaken kedah ngibadah dhumateng Gusti (Becik uripmu Ngabekti gustimu). Manungsa ingkang sampun dipunparingi rejeki dening Gusti menika boten pareng lajeng supe dhumateng Gusti. Pramila manungsa menika kedah gadhah raos eling dhumateng Gusti minangka ingkang sampun paring rejeki utawi paring gesang wonten ing donya saha manungsa menika minangka reriptanipun Gusti ingkang samangke badhe dipunwangsulaken malih dhateng Gusti. Manungsa gesang menika sejatosipun kedah emut saha noleh pagesanganipun ingkang rekaos bilih sampun katurutan kekajenganipun (ja nganti lali noleh neng mburi). Manungsa menika boten pareng lena dhumateng rejeki ingkang sipatipun kadonyan. Manungsa ingkang langkung nggatosaken kadonyan saged ndadosaken supe dhumateng Gustinipun

ingkang paring pagesangan, rejeki lan sapiturutipun (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral kedah eling dhumateng Gusti saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah eling dhumateng asalipun (sangkan paran) minangka reriptanipun Gusti. Manungsa menika ugi boten pareng lena kaliyan rejeki ingkang sipatipun kadonyan. Manungsa ingkang sampun hanggayuh kamulyan kedah gadhah raos sukur dhateng rejeki ingkang sampun dipunparingaken dening Gusti supados boten ngantos supe dhumateng Gusti.

c. Narima ing Pandum

Narima ing pandum menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral narima ing pandum menika salah satunggalipun tumindak nampi ing manah saking sedaya ingkang sampun dipuntetepaken dening Gusti saha boten saged dipunpisahaken saking manungsa.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud narima ing pandum. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Kudu Piye*. Pesan moral ingkang awujud kedah narima ing pandum saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Wis wis yawis
Kudu pisah ora bali (KP, gatra 15, 16)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wis wis yawis kudu pisah ora bali*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral narima ing pandum. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking tembung *yawis*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Kudu Piye* nedahaken bilih manungsa menika kedah nampi ing manah saking kahanan pisah kaliyan pacanganipun. Tembung *yawis* menika nedahaken kahanan ingkang kedah dipuntampi amargi sampun kalampahan minangka sampun dados pepesthenipun Gusti. Tiyang menika nembe nandhang kahanan awrat ing manahipun (mirise ati sing tak lakoni ngerti kahanan iki). Tiyang menika manahipun dipunpilara dening pacanganipun (nyatane kowe nggawe lara ati). Raos manah tiyang menika lajeng boten gerah manahipun (nganti ya ngene lara jroning ati). Awit saking boten karuhan, tiyang menika boten saged nampi kahanan ingkang boten ngremenaken manahipun (nganti ya ngene apa lakon iki). Tiyang menika salajengipun nampi kahanan pisah kaliyan pacanganipun kanthi raos manah ingkang ajur mumur amargi pacanganipun (*wis wis yawis kudu pisah ora bali*).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral narima ing pandum saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah nampi sedaya kahanan ingkang sampun dipuntetepaken dening Gusti kanthi raos sabar saha narima ing pandum.

Tumindak kalawau saged ndadosaken manungsa langkung mulya saha langkung kiat anggenipun nindakaken perkawis utawi pacoban pagesangan wonten ing donya.

d. Boten Pareng Tumindak Sewenang-wenangan

Boten pareng tumindak sewenang-wenangan menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral boten pareng tumindak sewenang-wenangan menika salah satunggaling tumindak ingkang boten pareng tumindak kanthi cara sewenang-wenangan dhumateng tiyang sanes. Tumindak menika saged katitik amargi boten *seimbang* antawisipun tiyang setunggal dhateng tiyang sanesipun. Adhedhasar mekaten bilih boten pareng tumindak sewenang-wenangan menika supados tiyang saged paring tumindak dhateng tiyang sanes kanthi sae saha boten damel rugi utawi ngrisak paseduluran dhateng tiyang sanes.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud boten pareng tumindak sewenang-wenangan. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah - irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud boten pareng tumindak sewenang-wenangan saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Aja sawiyah- wiyah (E1, gatra 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *aja sawiyah-wiyah*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral boten pareng tumindak sewenang-wenangan. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *aja sawiyah-wiyah*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah tumindak kanthi sae dhumateng tiyang sanes kanthi boten tumindak ingkang sawiyah-wiyah. Tiyang menika kedah saged njagi tumindakipun dhateng tiyang kancane (karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tiyang menika boten pareng tumindak saecanipun piyambak dhumateng kancanipun (*aja sawiyah-wiyah*). Tumindak ingkang sawiyah-wiyah menika ndadosaken nyacad atining kancanipun (*aja nglarani ati*). Pramila prelu dipungatosaken saha dipunemut supados tiyang menika saged tumindak sae utawi boten sawiyah-wiyah dhumateng kancanipun.

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral boten pareng tumindak sewenang-wenangan saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah boten pareng tumindak ingkang sawiyah – wiyah dhumateng tiyang sanes. Manungsa menika kedah emut dhumateng tumindakipun supados boten nyacad atining kancanipun utawi tiyang sanes. Kanthi saged nyingkiri tumindak ingkang sawiyah – wiyah menika ndadosaken *cermin* saking unggah-ungguh manungsa piyambak katingal sae utawi boten. Pramila tumindak ingkang dipunraosaken saged damel rugi saha nyacad (*sawiyah-wiyah*) dhateng sanesipun menika

kedah dipunicalaken supados saged damel pagesangan ingkang anyem, tentrem ing masarakat.

e. Boten Pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes

Boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika minangka tumindak ingkang dipunginakaken kangge njagi raos saha tumindak dhateng tiyang sanes. Nglarani manahipun tiyang sanes menika salah satunggalipun tumindak ingkang ndadosaken tiyang sanes menika sengsara, ndadosaken gerah penggalhipun tiyang sanes. Tumindak kalawau kedah dipunicalaken saking dhiri manungsa supados samangke saged damel remening tiyang sanes.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes saged dipunpirsani saking data gatra – gatra ing ngandhap menika.

O le batin aja nglarani ati (El, gatra 6)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *o le batin aja nglarani ati*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes. Wujud pesan moral menika saged katitik

miginipun saking *batin aja nglarani ati*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah njagi lathinipun supados anggenipun micara utawi anggenipun ngandharaken ingkang gayut kaliyan tiyang sanes boten damel gerah manahipun tiyang sanes. Tumindak mbatin utawi ngandharaken ingkang boten sae menika saged damel gerah manahipun tiyang sanes saged ingkang kagolongaken sipat ngrasani. Pramila manungsa menika kedah micara ingkang sae kemawon dhumateng tiyang supados boten ngantos nglarani manahipun. Tiyang menika kedah eling bilih tiyang menika gesang ing donya namung sawetawis (*elinga neng donya iki paribasan mampir ngombe*). Tiyang menika kedah tumindak kanthi sae(karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tiyang menika kedah saged njagi lathinipun (boten mbatin), sampun ngantos damel cacad manahipun tiyang sanes (o le batin aja nglarani ati).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah saged njagi anggenipun micara supados boten nglarani manahipun tiyang sanes. Manungsa menika kedah saged nyingkiri saking sipat ala antawisipun batin. Manungsa menika kedahipun micara ingkang sae kemawon dhumateng tiyang sanes supados boten ngantos nglarani manahipun Manungsa menika minangka tiyang ingkang gesangipun sesandingan kaliyan tiyang sanes pramila tumindak batin tiyang menika kedah dipunicalaken saking dhirinipun

manungsa. Tumindak ingkang kedah dipunsengkuyung menika, manungsa kedah njagi anggenipun micara saha sanesipun ingkang trep kaliyan unggah-ungguh supados boten nglarani tiyang sanes.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken ugi pesan moral ingkang awujud boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Sing Tak Tresnani*. Pesan moral ingkang awujud boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Sing tak tresnani
Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku (STT, gatra 9, 10)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *sing tak tresnani ning ngapa kowe kok tega nglarani aku*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *kowe kok tega nglarani aku*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Sing Tak Tresnani* nedahaken bilih tiyang ingkang nresnani pacanganipun menika dipunpilara dening pacanganipun. Tiyang ingkang gadhah pacangan menika kedah njagi tumindak saha raos manahipun supados boten nglarani manah pacanganipun. Pacangan ingkang sampun kaiket kaliyan janji tresna menika boten pareng tega nilaraken pacanganipun namung tanpa wonten alesan ingkang gamblang. Awit saking mekaten saged nglarani manahipun tiyang ingkang dipuntilaraken. Tiyang menika nembe nandhang kahanan ingkang awrat.

Tiyang menika tresna sanget kaliyan pacanganipun ananging, pacangan menika tega mblenjani janji setya ingkang sampun kaiket ngantos pati (sing tak tresnani woo u oooo tega mblenjani nganti tekan pati). Pacanganipun menika lajeng tega nilaraken tiyang ingkang nresnani pacanganipun (ning ngapa kowe kok tega ninggalke aku). Pacangan ingkang nilaraken tiyang menika boten kersa njlentrehaken utawi nyariosaken menapa jalaranipun pacangan menika nilaraken tiyang (cah ayu kandakna). Kanthi dipuntilar saha boten wonten ingkang gamblang, ndadosaken tiyang menika gerah manahipun (Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes utawi sesami pacanganipun. Pacangan menika sejatosipun boten pareng tumindak ingkang saged njalari gerahipun manah antawisipun pacangan. Pacangan kalawau sejatosipun boten pareng mblenjani janji setya ingkang sampun kaiket ngantos pati. Pacangan ingkang nilar kedahipun paring andharan ingkang gamblang dhumateng pasanganipun supados boten wonten satunggal *pihak* ingkang kraos kuciwa manahipun.

f. Kekancan Seneng Susah Sesarengan

Kekancan seneng susah sesarengan menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan

moral kekancan seneng susah sesarengan minangka tumindak ingkang njalari manungsa supados kedah nglampahi lelampahan pagesangan kaliyan manungsa kanthi sesarengan sae rekasa menapa mulya, amargi saged ndadosaken raketipun raos *kebersamaan*.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud kekancan seneng susah sesarengan. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud kekancan seneng susah sesarengan saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Seneng susah rekasa karo kancane
Yen wis ngundhuh penake
Mrih kepiye becike (El, gatra 19, 20, 21)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kekancan seneng susah sesarengan. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *seneng susah rekasa karo kancane*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika supados kedah sami *berbagi* saha tuwuh raos *kebersamaan* antawisipun sesami tiyang sae kahananipun sampun mulya utawi kahanan ingkang rekaos. Tiyang ingkang kahananipun nembe rekaos utawi pegasanganipun sampun eca kedah dipunraosaken sami-sami kaliyan kancanipun. Tiyang ingkang sampun nglampahi pagesangan kaliyan sesami tiyang bilih sampun hanggayuh kekajenganipun utawi sampun mulya

menika kedah boten supe kaliyan tiyang sanesipun ingkang sampun saben dinten gesang sesandingan (kancanipun). Tiyang ingkang sampun mulya kedah tansah eling dhumatheng kahanan ingkang rekaos (yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Tiyang menika kedah boten pareng supe kaliyan kahanan rekasa menika (ja nganti lali noleh neng mburi). Tiyang ingkang sampun hanggayuh kamulyan ing donya menika ugi kedah boten pareng supe kaliyan asalipun (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran). Tiyang ingkang sampun hanggayuh kamulyan menika salajengipun mangertos jalaranipun saking kahanan ingkang rekaos dumugi kahanan ingkang mulya (kabeh ana critane). Kanthi mekaten tiyang menika kedah eling dhumateng kanca sakiwa tengenipun, amargi kanca menika minangka gesang sesandingan. Pramila bilih tiyang menika sampun hanggayuh kekajenganipun utawi kamulyan sejatosipun kedah dipunraosaken sami-sami, bilih asilipun menika boten sami kaliyan kekajenganipun (nandhang susah) ugi kedah dipunraosaken sesarengan. Kanthi mekaten minangka salah satunggalipun raos berbagi saha kebersamaan kaliyan kancanipun (seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral kekancan seneng susah sesarengan saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah gadhah raos *kebersamaan* saha *berbagi* antawisipun sesami tiyang utawi kancanipun. Tiyang menika menawi kahananipun sampun mulya utawi sampun hanggayuh kekajenganipun kedah

berbagi dhumateng tiyang sanes utawi kancanipun saha boten pareng supe. Awit saking mekaten saged njalari raos *kekeluargaan* antawisipun sesami saged raket.

g. Ngormati Tiyang Sanes

Ngormati tiyang sanes menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral ngormati tiyang sanes kedah dipunginakaken kangge paring pakurmatan dhateng tiyang sanes kanthi awujud unggah ungguh. Tumindak ngormati tiyang sanes menika saged paring watesan dhateng tiyang supados anggenipun tumindak saha micara saged trep kaliyan wekdal, papan, saha tiyang ingkang wonten sakiwa tengenipun.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud ngormati tiyang sanes. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud ngormati tiyang sanes saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Karo kanca tindak tanduke sing genah (El, gatra 3)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *karo kanca tindak tanduke sing genah*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral ngormati tiyang sanes. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *tindak tanduke sing genah*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika boten pareng tumindak

ingkang boten genah kaliyan kancanipun utawi boten pareng tumindak ingkang nyempal saking unggah-ungguh. Tiyang menika sejatosipun kedah ngormati tiyang sanes utawi kancanipun. Tiyang menika boten pareng tumindak ingkang kakean polah(sing eling aja kakean polah). Awit saking tumindak ingkang kakean polah saged njalari tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun. Tumindakipun tiyang ingkang boten genah kaliyan kanca menika sejatosipun boten trep, amargi saged njalari nyacad manah kancanipun. Pramila tiyang gesang menika kedah njagi tumindakipun sampun ngantos tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun(karo kanca tindak tanduke sing gena aja nglarani ati).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral ngormati tiyang sanes saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah ngormati tiyang sanes kanthi tumindak ingkang saprayoginipun. Tumindak ingkang boten genah menika kedah dipunicalaken saking dhiri manungsa. Awit saking mekaten saged paring rugi dhateng dhirinipun piyambak saha tiyang sanes. Tumindak ngormati tiyang sanes saged nyengkuyung rukunipun saha raketipun kaluwarga masarakat kanthi ngripta kahanan pagesangan ingkang tentrem, ayem, gotong royong, tulung - tinulung, *peduli* antawisipun sesami saha boten damel congkrah.

h. Tanggel Jawab

Tanggél jawab menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral tanggel jawab

menika salah satunggalipun tumindak nanggung sedaya *beban* ingkang sampun dipuntindakaken.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud tanggel jawab. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang awujud tanggel jawab saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Wanci kerja budhal makarya
Oleh hasil kanggo kluwarga (Ng, gatra 7, 8)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral tanggel jawab. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Ngopi* nedahaken bilih manungsa menika kedah mangertos titi wancinipun nyambut damel gadhah tanggel jawab dhateng kaluwarganipun ingkang kedah dipunparingi *nafkah*. Tiyang menika kedah nyambut damel kanthi sae supados kaluawarga minangka tanggungan saking tiyang saged cekap kabetahaipun. Wonten ing pagesangan tiyang gadhah *kebiasaan* ingkang dipunlapahaken dening tiyang menika kanthi ngujuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang menika ngunjuk kopi dipunsambi kaliyan guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Ananging tiyang menika kedah emut titi wancinipun nyambut damel

minangka gadhah tanggungan kangge paring *nafkah* dhumateng kaluwarganipun (wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral tanggel jawab saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah nyekapi kabetahanipun kaluwarga minangka pangarsaning kaluwarga kanthi nyambut damel. Manungsa menika kedah nyambut damel kanthi sasae-saenipun saha mangertos titi wancinipun dhateng pakaryanipun. Pramila manungsa menika kedah nyambut damel kanthi sasae- saenipun supados asilipun saged cepak kangge kulawarga. Adhedhasar mekaten manungsa menika prelu gadhah raos tanggel jawab dhateng kulawarga saha pakaryan minangka kuwajibanipun pangarsaning kulawarga kangge nyekapi kabetahan kaluwarganipun.

i. Kedah Nuhoni Janji

Kedah nuhoni janji menika salah satunggalipun wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Wujud pesan moral kedah nuhoni janji menika salah satunggalipun tumindak nuhoni pangandikan ingkang sipatipun kersa saguh kangge tumindak dhateng tiyang sanes.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji*. Pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Janji janji aja janji
Mesakake dheweke nunggu (AJ, gatra 1, 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik – larik utawi gatra *janji janji aja janji, mesakake dheweke nunggu*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah nuhoni janji. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *janji janji aja janji*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Aja Janji* nedahaken bilih manungsa menika kedah nuhoni janji utawi netepi janji ingkang sampun dipunandharaken dhumateng tiyang sanes amargi tiyang ingkang dipunparingaken janji menika sampun nengga. Janji ingkang dipunandharaken dening tiyang menika kedah dipunsarengaken kaliyan tumindak ingkang nyata kanthi nuhoni janji menawi boten saged nuhoni janji langkung sae boten sah ngandharaken janji. Tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika sampun nengga tiyang ingkang paring janji, pramila tiyang ingkang paring janji sejatosipun kedah nuhoni janji ingkang dipunandharaken (*janji janji aja janji, mesakake dheweke nunggu*). Tiyang ingkang paring janji menika sejatosipun boten pareng tega dhumateng ingkang dipunjanjeni nengga ngantos dangu (apa kowe tega deweke nunggu neng kana). Pramila tiyang ingkang sampun paring janji sejatosipun boten pareng ngumbar janji dhumateng tiyang sanes saha sejatosipun netepi janji (aja ngumbar omonganmu).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral kedah nuhoni janji saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah nuhoni janji ingkang sampun dipunandharaken

dhumateng tiyang sanes. Nuhoni janji menika kedah dipunsarengi kaliyan tumindak ingkang nyata miturut janji ingkang dipunandharaken. Pramila janji ingkang sampun dipunandharaken menika kedah dipuntetepi supados tiyang sanes ingkang dipunjanjeni menika boten kuciwa.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken ugi pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji*. Pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

Tansah manis kaya madu (AJ, gatra 4)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *tansah manis kaya madu*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah nuhoni janji. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun tembung *manis saha madu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji* nedahaken bilih tiyang ingkang micara menika namung ingkang sipatipun eca. Gayut kaliyan janji tembung *madu saha manis* paring gambaran bilih tiyang ngandharaken janji namung ingkang asipat manis kemawon. Pramila tiyang menika sejatosipun boten pareng ngumbar janji manis dhumateng tiyang sanes. Gatra utawi larik - larik *tansah manis kaya madu* wonten ing inggil menika minangka andharan saking tiyang ingkang dipunadharaken kanthi namung wonten ing lathi kemawon. Tembung *manis saha madu* menika minangka pralambang saking salah satunggalipun ingkang sipatipun eca. Tembung manis saha madu menika wonten *maksud* ingkang sanesipun.

Tiyang gesang menika boten pareng paring janji ingkang inggil utawi paring janji ingkang manis. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji (deweke nunggu neng kana). Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken. Tiyang menika sejatosipun boten namung ngumbar janji kemawon dhumateng tiyang sanes (aja janji yen ora bisa nepati aja ngumbar omonganmu).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral kedah nuhoni janji saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah boten pareng ngumbar janji-janji inggil dhumateng tiyang sanes. Tiyang ingkang sampun ngandharaken janji dhumateng tiyang sanes menika sejatosipun kedah dipunsarengi kanthi tumindak ingkang nyata awujud netepi janji ingkang sampun dipunandharaken supados boten damel tiyang sanes kuciwa.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken ugi pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji*. Pesan moral ingkang awujud kedah nuhoni janji saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

Kaya udane gerimis (AJ, gatra 5)

Data ing inggil menika nedahaken larik -larik utawi gatra *kaya udane gerimis*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah nuhoni janji.

Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *kaya udane gerimis*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji* nedahaken bilih tiyang ingkang ngandharaken janji dhumateng tiyang sanes menika sipatipun namung paring pangayem tanpa wonten tumindak ingkang nyata (paring *harapan palsu*). Manungsa menika sejatosipun boten pareng paring janji dhumateng tiyang sanes kanthi asipat pangayem kemawon, amargi saged damel tiyang menika kuciwa. Gatra utawi larik- larik *kaya udane gerimis* wonten ing inggil menika minangka andharan saking manungsa namung paring *harapan palsu* utawi paring pangayem dhumateng tiyang sanes ingkang dipunjanjaken. Tiyang menika boten pareng paring janji ingkang sipatipun pangayem utawi *harapan palsu* dhateng tiyang sanes. Janji ingkang kalawau saged damel tiyang sanes menika kuciwa manahipun. Tiyang ingkang sampun kewetu anggenipun paring janji dhumateng tiyang sanes menika kedah dipuntetepi sae miturut janji ingkang dipunandharaken. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji. Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken (omongane sing kewetu, aja janji yen ora bisa nepati). Tiyang menika sejatosipun boten pareng *janji palsu* utawi *harapan palsu* kemawon amargi damel raos manah ingkang nengga kalawau saged kuciwa amargi sampun nunggu ngantos dangu (*kaya udane gerimis*, *deweke nunggu neng kana*). Pramila tiyang menika sejatosipun boten pareng ngumbar omongan dhumateng tiyang ingkang dipunjanjeni(aja ngumbar omonganmu). Tiyang ingkang mekaten seged dipunsebat tiyang ingkang

lamis (Pancen lamis omonganmu) supados boten njalari tiyang paring harapan palsu dhumateng tiyang sanes (kaya udane gerimis).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral kedah nuhoni janji saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun boten pareng paring janji ingkang asipat pangayem utawi *harapan palsu* dhumateng tiyang sanes. Tiyang ingkang paring janji menika kedahipun *konsekuen* saha netepi dhateng janji ingkang sampun kewetu saking lathinipun.

J. Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi

Kedah *introspeksi* dhiri pribadi menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral *introspeksi* dhiri pribadi menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. *Introspeksi* dhiri menika asring dipunwastani mawas dhiri. Introspeksi dhiri menika minangka kangge ngukur saha menggalih ing dhirinipun piyambak saking tumindak ingkang sampun dipunlampahaken sae saking tumindakipun, solah bawa, micaranipun saha sanesipun.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud kedah *introspeksi* dhiri pribadi. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud *introspeksi* dhiri pribadi saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

Sing eling aja kakehan polah (El, gatra 1)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *sing eling aja kakehan polah*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah *introspeksi* dhiri pribadi. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *eling aja kakehan polah*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irahan *Elinga* nedahaken bilih tiyang menika kedah eling dhumateng dhirinipun piyambak supados anggenipun tumindak boten kakean polah. Tumindak ingkang kakean polah wonten mriki minangka tumindak ingkang miyos saking watesipun. Tiyang menika sejatosipun boten pareng tumindak ingkang langkung saking watesipun. Pramila njagi solah bawa menika saged paring ukuran dhumateng dhirinipun piyambak saking tumindak ingkang sampun dipunlampahaken. Tiyang ingkang emut kaliyan tumindakipun saha tumindak boten langkung saking watesipun utawi boten kakean polah, saged nyingkiri tumindak ingkang sewenang- wenang (*sing eling aja kakehan polah*). Awit saking mekaten saged njalari tumindakipun tiyang dhumateng kanca saged sae utawi tumindakipun tiyang menika saged genah (karo kanca tindak tanduk e *sing genah*). Kanthi mekaten ugi saged nyingkiri saking tumindak ingkang nyacad atining kancanipun (*aja nglarani ati*).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral *introspeksi* dhiri pribadi saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah emut saha saged njagi saking tumindak ingkang sampun dipunlampahaken supados boten tumindak ingkang kakehan polah. Manungsa menika kedah *introspeksi* dhiri utawi mawas dhiri saking

menapa ingkang sampun dipuntindakaken. Manungsa menika boten pareng tumindak ingkang miyos saking wates. Kanthi *introspeksi* dhiri, manungsa menika saged ngukur utawi evaluasi dhumateng dhirinipun piyambak bilih tumindakipun sampun sae menapa dereng. *Introspeksi* dhiri pribadi menika ugi saged damel evaluasi saha njagi dhumateng dhirinipun piyambak saking tumindakipun supados boten paring rugi dhumateng dhirinipun piyambak utawi tiyang sanes, ugi saged paring kasampurnaning anggenipun tumindak.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken ugi pesan moral ingkang awujud *introspeksi* dhiri pribadi. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang awujud *introspeksi* dhiri pribadi saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

*Yen saiki wis mulya
Eling biyen dhek rekasa* (El, gatra 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral kedah *introspeksi* dhiri pribadi. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *eling biyen dhek rekasa*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* nedahaken pengeling dhumateng dhiri pribadi supados *introspeksi* dhirinipun piyambak, ngemut kahanan ingkang rekaos minangka sampun hanggayuh pagesangan ingkang mulya. Tiyang menika kedah emut kaliyan kahanan ingkang rekaos menawi sampun hanggayuh kamulyan (saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Tiyang menika kedah

mirsani kahanan ingkang rekaos supados boten supe kaliyan asalipun (ja nganti lali noleh neng mburi, gawe lali sangkan paran). Pramila tiyang gesang menawi sampun mulya kedah *berbagi* dhumateng kanca sakiwa tengenipun (seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral *introspeksi* dhiri pribadi saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah *introspeksi* dhiri utawi mawas dhiri dhumateng kahanan ingkang nembe dipunlampahi. Kahanan menika antawisipun kahanan rekaos saha kahanan mulya. Manungsa menika kedah *introspeksi* dhiri pribadi saha emut dhumateng kahanan rekaos bilih sampun hanggayuh kamulyan amargi kanthi *introspeksi* dhiri pribadi menika saged nebihaken saking sipat- sipat gumedhe saha saged njalari raos syukur kaliyan kahanan ingkang dipuntampi utawi dipunlampahi.

k. Boten Nilaraken Kewajiban

Boten nilaraken kewajiban menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral boten nilaraken kewajiban menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Kewajiban menika minangka salah satunggalipun tumindak ingkang kedah dipuntindakaken dening tiyang kasebut. Tiyang gesang menika kedah boten nilaraken kewajibanipun, tuladhanipun boten nilaraken kewajiban saking pakaryan saha sanesipun.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang awujud boten nilaraken kewajiban. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang awujud boten nilaraken kewajiban saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

*Ning aja nganti ninggal gawean
Ngono ora becik ngono tidak baik* (Ng, gatra, 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *ning aja nganti ninggal gawean ngono ora becik ngono tidak baik*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral boten nilaraken kewajiban. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *ning aja nganti ninggal gawean*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika sampun ngantos nilaraken pakaryan amargi boten sae. Nilaraken pakaryan utawi padamelan boten sae amargi tiyang ingkang sampun gadhah padamelan menika minangka kewajiban ingkang kedah dipunlapahi. Pramila minangka kewajibanipun manungsa, pakaryan menika kedah dipunpungkasi kanthi sae. Tiyang menika gadhah *kebiasaan* ngunjuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang ingkang ngunjuk kopi menika sinambi jagongan saha guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Kanthi wontening *kebiasaan* mekaten, tiyang menika kedah emut kaliyan wekdal anggenipun nyambut damel (wanci kerjo budhal makarya). Tiyang menika ugi kedah boten pareng nilaraken pakaryanipun minangka nembe ngunjuk kopi saha jagongan kalawau. Pakaryan minangka kewajibanipun

manungsa, bilih dipuntilaraken boten sae amargi taksih wonten kaluwarga ingkang kedah dipunparingi *nafkah* (oleh hasil kanggo keluarga). Pramila tiyang gesang menika boten pareng nilaraken pakaryanipun amargi boten sae saha minangka sampun dados kewajibanipun tiyang (ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik).

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral boten nilaraken kewajiban saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun boten pareng nilaraken pakaryan amargi boten sae. Manungsa menika kedah gadhah raos kewajiban kaliyan pakaryanipun. Manungsa menika kedah miwiti saha mungkasi pakaryanipun kanthi sae. Tiyang menika boten pareng nilaraken kewajibanipun mliginipun pakaryan amargi saged ndadosaken boten sae. Pramila manungsa menika kedah nandur kewajiban wonten ing dhiri pribadi supados pakaryan ingkang dipuntindakaken saged kasil kanthi sae saha saged nebihaken saking tumindak ingkang boten sae.

1. Temen

Temen menika salah satunggaling wujud pesan moral ingkang kapanggihaken wonten ing panaliten menika. Wujud pesan moral Temen menika kedah wonten ing dhirinipun manungsa. Temen menika minangka usaha ingkang dipuntindakaken kanthi sengkut, sakiat-kiatipun, kanthi migunakaken sedaya manah, kanthi temenan saha sasanesipun.

Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral

ingkang awujud temen. Pesan moral menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang awujud temen saged dipunpirsani saking data gatra – gatra ing ngandhap menika.

Nyambut gawe mbok ya sing apik
Nyambut gawe mbok ya sing apik (Ng, gatra, 14, 15)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *nyambut gawe mbok ya sing apik nyambut gawe mbok ya sing apik*. Data menika ngandharaken wujud pesan moral temen. Wujud pesan moral menika saged katitik mliginipun *nyambut gawe mbok ya sing apik*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika kedah nyambut damel kanthi sae saha temen. Tiyang menika anggenipun nyambut damel kedahipun kanthi temen ngantos pakaryanipun pungkasan. Tiyang menika anggenipun nyambut damel kedah kanthi sae (nyambut gawe, mbok ya sing apik). Tiyang menika boten pareng nilaraken pakaryan ingkang sampun kalampahan, amargi tumindak menika boten becik (ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik). Pramila tiyang menika kedah nyambut damel kanthi temen supados asilipun menika saged sae.

Adhedhasar katrangan wonten ing inggil menika saking wujud pesan moral temen saged dipunpendhet dudutanipun bilih manungsa menika sejatosipun kedah gadhah raos temen kaliyan pakaryanipun kanthi nyambut damel ingkang sae. Kanthi raos temen saged ndadosaken pakaryan menika boten kraos beban sanajan pakaryan menika beban. Raos temen menika saged nuwuhaken raos remen dhateng pakaryan ingkang nembe dipuntindakaken.

Raos temen kaliyan pakaryan menika ugi saged ndadosaken asiling pakaryan menika saged sae. Pramila manungsa menika kedah nindakaken sedaya pakaryan kanthi raos temen, sengkut, saha sakiat-kiatipun supados saged nggampilaken anggenipun pados rejeki dhateng manungsa kasebut.

2. Jinising Pesan Moral

Panaliten kanthi irah- irahan Pesan Moral Wonten Ing Lagu Kasimex Houseband menika ugi ngandharaken babagan jinising pesan moral ing lagu kasebut. Adhedhasar 12 wujud pesan moral ingkang sampun karembag, panaliti merang jinising pesan moral miturut wujudipun pesan moral ingkang sampun kapanggihaken. Jinising pesan moral menika kaperang dados³; a) gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti antawisipun, b) gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa, saha c) gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Awit saking 3 jinising pesan moral wonten ing inggil menika badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

a. Gayutanipun Manungsa kaliyan Gusti

Gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti wonten ing alam donya menika, bilih manungsa menika dipunrepta dening Gusti supados pitados dhumateng Gustinipun. Tiyang ingkang sampun pitados menika saged ndadosaken tansah eling minangka sedaya ingkang karepta ing donya menika samangke wangsul malih dening Gusti. Pramila manungsa menika dipunrepta

supados mituhu dhumateng Gusti supados nebihaken saking sipat – sipat ingkang boten dipunremeni dening Gusti.

Gayut kaliyan jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti, wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti antawisipun: Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti, Kedah Eling Dhumateng Gusti, saha Narima ing Pandum. Adhedhasar andharan ing inggil menika wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti wonten ing inggil badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

1. Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti

Kedah ngabektos dhumateng Gusti menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Wujud pesan moral kedah ngabektos dhumateng Gusti ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

*Becik uripmu
Ngabekti Gustimu* (El, gatra 10, 11)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *becik uripmu ngabekti gustimu*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *ngabekti Gustimu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Eling* nedahaken bilih prayoginipun manungsa gesang menika (becik uripmu) kedah tansah ngabektos dhumateng Gusti (ngabekti Gustimu). Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan Gusti saged dipuntingali saking tembung *ngabekti* ingkang nedahaken bilih manungsa kedah nyembah kanthi awujud ngibadah. *Gustimu* menika nedahaken minangka ingkang nguwaosi ing donya saha ngripta manungsa ingkang sejatosipun kedah dipunsembah. Adhedhasar katrangan ing inggil menika bilih dipungayutaken kaliyan konteksipun, gesangipun manungsa menika prayoginipun kedah ngibadah dhumateng Gustinipun. Manungsa gesang menika sejatosipun namung mampir ngombe (paribasan mampir ngombe). Manungsa menika dipunparingi yuswa utawi dipunparingi gesang dening Gusti boten ngantos selawasipun gesang ing donya menika. Gusti paring yuswa dhumateng manungsa menika wonten watesipun (wong urip ana watese). Gesangipun manungsa menika kedah dipunginakaken kanthi tumindak sae. Gesangipun manungsa menika kedah dipunisi kanthi ngibadah utawi ngabekti marang Gusti (ngabekti gustimu). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan Gusti.

2. Kedah Eling Dhumateng Gusti

Kedah eling dhumateng Gusti menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Wujud pesan moral kedah eling dhumateng Gusti ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

*Aja merga kamulyan
Gawe lali sangkan paran* (El, gatra 16, 17)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi *aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *gawe lali sangkan paran*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa ingkang sampun hanggayuh kamulyan(*aja merga kamulyan*) kedah estu eling dhumateng asalipun utawi Gustinipun (*gawe lali sangkan paran*). Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan Gusti saged dipuntingali saking *Gawe lali sangkan paran* ingkang ngandharaken samubarang ingkang sampun dipunparingaken dening Gusti ingkang manungsa menika asring supe

dhumateng Gusti. Samubarang menika awujud rejeki(aja merga kamulyan) . Kanthi wotening rejeki ingkang sampun dipunparingaken dhateng manungsa, manungsa menika kedah eling dhumateng Gusti kanthi awujud sukur. Pramila manungsa menika kedah gadhah raos eling dhumateng Gusti minangka ingkang sampun paring rejeki utawi paring gesang wonten ing donya saha manungsa menika minangka reriptanipun Gusti ingkang samangke badhe dipunwangsulaken malih dhateng Gusti. kanthi mekaten manungsa gesang menika sejatosipun kedah emut saha noleh pagesanganipun ingkang rekaos bilih sampun katurutan kekajenganipun (ja nganti lali noleh neng mburi). Manungsa menika boten pareng lena dhumateng rejeki ingkang sipatipun kadonyan. Manungsa ingkang langkung nggatosaken kadonyan saged ndadosaken supe dhumateng Gustinipun ingkang paring pagesangan, rejeki lan sapiturutipun (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan Gusti.

3. Narima ing Pandum

Narima ing pandum menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album *“East Meets West”* taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Wujud pesan moral narima ing pandum ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti menika kaawrat ing lagu

kanthi irah- irahan *Kidu Piye*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Wis wis yawis
Kudu pisah ora bali (KP, gatra 15, 16)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wis wis yawis kudu pisah ora bali*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking tembung *yawis*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Kudu Piye* nedahaken bilih manungsa menika kedah nampi ing manah saking kahanan pisah kaliyan pacanganipun. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan Gusti saged dipuntingali saking tembung *yawis* ingkang nedahaken kahanan ingkang kedah dipuntampi amargi sampun kalampahan minangka sampun dados pepesthenipun Gusti. Tiyang menika nembe nandhang kahanan awrat ing manahipun (mirise ati sing tak lakoni ngerti kahanan iki). Tiyang menika manahipun dipunpilara dening pacanganipun(nyatane kowe nggawe lara ati). Raos manah tiyang menika lajeng boten gerah manahipun (nganti ya ngene lara jroning ati). Awit saking boten karuhan, tiyang menika boten saged nampi kahanan ingkang boten ngremenaken manahipun (nganti ya ngene apa lakon iki). Tiyang menika salajengipun nampi kahanan pisah kaliyan pacanganipun kanthi raos manah ingkang ajur mumur amargi pacanganipun (wis wis yawis kudu pisah ora

bali). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan Gusti.

b. Gayutanipun Manungsa kaliyan Manungsa

Gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa wonten ing alam donya, sejatosipun kedah nggatosaken kahanan wonten ing sakiwa tengenipun minangka makhluk *sosial*. Manungsa menika boten saged uwal saking manungsa sanesipun. Manungsa gesang wonten ing donya menika kedah tumindak kanthi sae, saged njagi unggah-ungguh, tata karma saha sopan santun ing masarakat supados boten paring rugi dhumateng tiyang sanes.

Gayut kaliyan jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa, wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa antawisipun: Boten pareng Tumindak *Semena – mena*, Boten pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes, Kekancan Seneng Susah Sesarengan, Ngormati Tiyang Sanes, Tanggel Jawab, saha Kedah Njagi Janji. Adhedhasar andharan ing inggil menika wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa wonten ing inggil badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

1. Boten Pareng Tumindak Sewenang-wenangan

Boten pareng tumindak sewenang- wenangan menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun

manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral boten pareng tumindak sewenang-wenangan ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Aja sawiyah-wiyah (El, gatra 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *aja sawiyah-wiyah*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking gatra *aja sawiyah-wiyah*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah tumindak sae kanthi boten tumindak ingkang sawiyah-wiyah. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali bilih Tiyang menika boten pareng tumindak saecanipun piyambak dhumateng kancanipun (aja sawiyah-wiyah). Tiyang menika kedah saged njagi tumindakipun dhateng tiyang kancane (karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tumindak ingkang sawiyah-wiyah menika ndadosaken nyacad atining kancanipun(aja nglarani ati). Pramila prelu dipungatosaken saha dipunemut supados tiyang menika saged tumindak sae utawi boten sawiyah-wiyah dhumateng kancanipun. Awit saking

mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

2. Boten pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes

Boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

O le batin aja nglarani ati (El, gatra 6)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *o le batin aja nglarani ati*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *batin aja nglarani ati*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah njagi lathinipun supados anggenipun micara utawi anggenipun ngandharaken ingkang gayut kaliyan tiyang sanes boten damel gerah manahipun tiyang sanes.

Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali bilih tumindak mbatin utawi ngandharaken ingkang boten sae menika saged damel gerah manahipun tiyang sanes saged ingkang kagolongaken sipat ngrasani, pramila manungsa menika kedah micara ingkang sae kemawon dhumateng tiyang supados boten ngantos nglarani manahipun. Tiyang menika kedah eling bilih tiyang menika gesang ing donya namung sawetawis (elinga neng donya iki paribasan mampir ngombe). Tiyang menika kedah tumindak kanthi sae(karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tiyang menika kedah saged njagi lathinipun (boten mbatin), sampun ngantos damel cacad manahipun tiyang sanes (o le batin aja nglarani ati). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken wujud pesan moral sanesipun ingkang ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi ira-irahan *Sing tak Tresnani*.

Sing tak tresnani
Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku (STT, gatra 9, 10)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *sing tak tresnani ning ngapa kowe kok tega nglarani aku*. Data menika ngandharaken

jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *kowe kok tega nglarani aku*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Sing Tak Tresnani* nedahaken bilih tiyang ingkang nresnani pacanganipun menika dipunpilara dening pacanganipun. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali bilih (*kowe kok tega nglarani*) menika ngandharaken pacangan ingkang damel pilara. Tembung (aku) menika minangka pacangan sanesipun ingkang dipunpilara. Tiyang menika nembe nandhang kahanan ingkang awrat. Tiyang menika tresna sanget kaliyan pacanganipun ananging, pacangan menika tega mblenjani janji setya ingkang sampun kaiket ngantos pati (*sing tak tresnani woo u oooo tega mblenjani nganti tekan pati*). Pacanganipun menika lajeng tega nilaraken tiyang ingkang nresnani pacanganipun (*ning ngapa kowe kok tega ninggalke aku*). Pacangan ingkang nilaraken tiyang menika boten kersa njlentrehaken utawi nyariosaken menapa jalaranipun pacangan menika nilaraken tiyang (*cah ayu kandakna*). Kanthi dipuntilar saha boten wonten ingkang gamblang, ndadosaken tiyang menika gerah manahipun (*Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku*). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

3. Kekancan Seneng Susah Sesarengan

Kekancan seneng susah sesarengan menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun

manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral kekancan seneng susah sesarengan ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

*Seneng susah rekasa karo kancane
Yen wis ngundhuh penake
Mrih kepiye becike* (El, gatra 19, 20, 21)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *seneng susah rekasa karo kancane*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika supados kedah sami *berbagi* saha tuwuh raos *kebersamaan* antawisipun sesami tiyang sae kahananipun sampun mulya utawi kahanan ingkang rekaos. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali *seneng susah rekasa karo kancane* menika bilih tiyang ingkang kahananipun nembe rekaos utawi pegasanganipun sampun eca kedah dipunraosaken sami-sami kaliyan kancanipun. Tiyang ingkang sampun mulya kedah tansah eling dhumatheng

kahanan ingkang rekaos (yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa).Tiyang ingkang sampun hanggayuh kamulyan menika kedah mangertos jalaranipun saking kahanan ingkang rekaos dumugi kahanan ingkang mulya (kabeh ana critane). Pramila bilih tiyang menika sampun hanggayuh kekajenganipun utawi kamulyan sejatosupun kedah dipunraosaken kaliyan kancanipun(yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

4. Ngormati Tiyang Sanes

Ngormati tiyang sanes menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral ngormati tiyang sanes ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Karo kanca tindak tanduke sing genah (El, gatra 3)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *karo kanca tindak tanduke sing genah*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral

gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun saking *tindak tanduke sing genah*. Konteks data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika boten pareng tumindak ingkang boten genah kaliyan kancanipun utawi boten pareng tumindak ingkang nyempal saking unggah-ungguh. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali saking (tindak tanduke sing genah) minangka tiyang ingkang nglampahi tindak tanduk kedah kanthi sae dhumateng tiyang sanes (karo kanca). Tiyang menika boten pareng tumindak ingkang kakean polah(sing eling aja kakean polah). Awit saking tumindak ingkang kakean polah saged njalari tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun. Tumindakipun tiyang ingkang boten genah kaliyan kanca menika sejatosipun boten trep, amargi saged njalari nyacad manah kancanipun (aja nglarani ati). Pramila tiyang gesang menika kedah njagi tumindakipun sampun ngantos tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun(karo kanca tindak tanduke sing genah). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

5. Tanggel Jawab

Tanggél jawab menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang

kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral tanggel jawab ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

Wanci kerja , budhal makarya
Oleh hasil kanggo kluwarga (Ng, gatra 7, 8)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Ngopi* nedahaken bilih manungsa menika kedah mangertos titi wancinipun nyambut damel amargi gadhah tanggel jawab dhateng kaluwarganipun ingkang kedah dipunparingi *nafkah*. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali saking (budhal makarya) minangka pangarsa kaluwarga kedah nyambut damel ingkang asilipun samangke kangge nyekapi kabetahanipun kaluwarga (oleh hasil kanggo kluwarga). Wonten ing pagesangan tiyang gadhah *kebiasaan* ingkang dipunlapahaken dening tiyang menika kanthi ngujuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang menika ngunjuk kopi dipunsambi kaliyan guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Ananging tiyang menika kedah emut titi wancinipun nyambut

damel minangka gadhah tanggungan kangge paring *nafkah* dhumateng kaluwarganipun (wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

6. Kedah Nuhoni Janji

Kedah nuhoni janji menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Wujud pesan moral kedah nuhoni janji ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Aja janji*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa saged dipunpirsani saking data gatra- gatra ing ngandhap menika.

Janji janji aja janji
Mesakake dheweke nunggu (AJ, gatra 1, 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik – larik utawi gatra *janji janji aja janji mesakake dheweke nunggu*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *janji janji aja janji*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Aja Janji* nedahaken bilih manungsa menika kedah nuhoni janji utawi netepi janji ingkang sampun dipunandharaken

dhumateng tiyang sanes amargi tiyang ingkang dipunparingaken janji menika sampun nengga. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali saking (janji janji aja janji) bilih tiyang ingkang paring janji menika kedah dipuntetepi. Data menika dipunsengkuyung saking (mesakake dheweke nunggu) tiyang ingkang dipunjanjeni menika sampun nengga. Tiyang ingkang paring janji menika sejatosipun boten pareng tega dhumateng ingkang dipunjanjeni nengga ngantos dangu (apa kowe tega deweke nunggu neng kana). Pramila tiyang ingkang sampun paring janji sejatosipun boten pareng ngumbar janji dhumateng tiyang sanes saha sejatosipun netepi janji(aja ngumbar omonganmu). Adhedhasar andharan ing inggil menika nedahaken jinising pesan moral gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa. Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken wujud pesan moral sanesipun ingkang ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah – irahan *Aja janji*.

Tansah manis kaya madu (AJ, gatra 4)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *tansah manis kaya madu*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun

manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun tembung *manis* saha *madu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Aja Janji* nedahaken bilih tiyang ingkang micara menika namung ingkang sipatipun eca. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali saking tembung *madu* saha *manis* paring gambaran bilih tiyang ngandharaken janji namung ingkang asipat manis kemawon. Tembung manis saha madu menika ugi wonten *maksud* ingkang sanesipun. Tiyang gesang menika boten pareng paring janji ingkang inggil utawi paring janji ingkang manis. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji (deweke nunggu neng kana). Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken. Tiyang menika sejatosipun boten namung ngumbar janji kemawon dhumateng tiyang sanes (aja janji yen ora bisa nepati aja ngumbar omonganmu). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken wujud pesan moral sanesipun ingkang ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah-irahan *Aja janji*.

Kaya udane gerimis (AJ, gatra 5)

Data ing inggil menika nedahaken larik -larik utawi gatra *kaya udane gerimis*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *kaya udane gerimis*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji* nedahaken bilih tiyang ingkang ngandharaken janji dhumateng tiyang sanes menika sipatipun namung paring pangayem tanpa wonten tumindak ingkang nyata (paring *harapan palsu*). Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan manungsa saged dipuntingali saking gatra utawi larik- larik (kaya udane gerimis) wonten ing inggil menika minangka andharan saking manungsa namung paring *harapan palsu* utawi paring pangayem dhumateng tiyang sanes ingkang dipunjanjiaken. Tiyang menika boten pareng paring janji ingkang sipatipun pangayem utawi *harapan palsu* dhateng tiyang sanes. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji. Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken (omongane sing kewetu aja janji yen ora bisa nepati). Tiyang menika sejatosipun boten paring *janji palsu* utawi *harapan palsu* kemawon amargi damel raos manah ingkang nengga kalawau saged kuciwa amargi sampun nunggu ngantos dangu (kaya udane gerimis, deweke nunggu neng kana). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

c. Gegayutanipun Manungsa kaliyan Dhirinipun Piyambak

Gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak menika minangka salah satunggalipun trumindak saking dhiri tiyang ingkang

mangertos saha gadhah sipat-sipat luhur mawas dhiri, budi luhur, tepa slira, mrawira, rumangsa saha ngerti ing semu supados manungsa menika saged hanggayuh janma utama, inggih menika tiyang ingkang *susila*.

Gayut kaliyan jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak, wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak antawisipun: Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi, Boten Nilaraken Kewajiban saha Temen. Adhedhasar andharan ing inggil menika wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak wonten ing inggil badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

1. Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi

Kedah *introspeksi* dhiri pribadi menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Wujud pesan moral kedah *introspeksi* dhiri pribadi ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak menika kaawrat ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral

gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Sing eling aja kakehan polah (El, gatra 1)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *sing eling aja kakehan polah*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *eling aja kakehan polah*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* nedahaken bilih tiyang menika kedah eling dhumateng dhirinipun piyambak supados anggenipun tumindak boten kakean polah. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipuntingali saking tembung (eling) bilih tiyang menika kedah eling ing dhirinipun pribadi. Eling dhumateng dhiripribadi wonten mriki menika dipungayutaken kaliyan tumindak supados boten tumindak ingkang kakean polah (aja kakehan polah). Kanthi boten kakean polah, saged nyingkiri tumindak ingkang sewenang- wenang (sing eling aja kakehan polah). Awit saking mekaten saged njalari tumindakipun tiyang dhumateng kanca saged sae utawi tumindakipun tiyang menika saged genah (karo kanca tindak tanduk e sing genah). Kanthi mekaten ugi saged nyingkiri saking tumindak ingkang nyacad atining kancanipun (aja nglarani ati). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken wujud pesan moral sanesipun ingkang ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah-irahan *Elinga*.

Yen saiki wis mulya
Eling biyen dhek rekasa (El, gatra 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *eling biyen dhek rekasa*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* nedahaken pengeling dhumateng dhiri pribadi supados *introspeksi* dhirinipun piyambak, ngemut kahanan ingkang rekaos minangka sampun hanggayuh pagesangan ingkang mulya. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipuntingali saking tembung (eling) bilih tiyang menika kedah eling wonten ing dhiri pribadi. Eling dhumateng dhiri pribadi wonten mriki menika dipungayutaken kaliyan (biyen dhek rekasa) kahanan tiyang ingkang rumiyin dipunraosaken rekaos minangka samenika sampun mulya (saiki wis mulya). Tiyang menika kedah mirsani kahanan ingkang rekaos supados boten supe kaliyan asalipun (ja nganti lali noleh neng mburi, gawe lali sangkan paran).

Pramila tiyang gesang menawi sampun mulya kedah *berbagi* dhumateng kanca sakiwa tengenipun (seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak.

2. Boten Nilaraken Kewajiban

Boten nilaraken kewajiban menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Wujud pesan moral boten nilaraken kewajiban ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

*Ning aja nganti ninggal gawean
Ngonora ora becik ngono tidak baik* (Ng, gatra, 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *ning aja nganti ninggal gawean ngonora ora becik ngono tidak baik*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun

ning aja nganti ninggal gawean. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika sampun ngantos nilaraken pakaryan amargi boten sae. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipuntingali saking (*ning aja nganti ninggal gawean*) minangka nedahaken pengeling dhumateng dhirinipun piyambak supados boten nilaraken pakaryan. Tiyang menika gadhah *kebiasaan* ngunjuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang ingkang ngunjuk kopi menika sinambi jagongan saha guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Kanthi wontening *kebiasaan* mekaten, tiyang menika kedah emut kaliyan wekdal anggenipun nyambut damel (wanci kerjo budhal makarya). Tiyang menika ugi kedah boten pareng nilaraken pakaryanipun minangka nembe ngunjuk kopi saha jagongan kalawau. Pakaryan minangka kewajibanipun manungsa, bilih dipuntilaraken boten sae amargi taksih wonten kaluwarga ingkang kedah dipunparingi *nafkah* (oleh hasil kanggo keluarga). Pramila tiyang gesang menika boten pareng nilaraken pakaryanipun amargi boten sae saha minangka sampun dados kewajibanipun tiyang (*ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik*). Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak.

3. Temen

Temen menika minangka wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex

Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang kalebet jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Wujud pesan moral temen ingkang kalebet wonten ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak menika kaawrat ing lagu kanthi irah- irahan *Ngopi*. Pesan moral ingkang kalebet ing jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipunpirsani saking data gatra-gatra ing ngandhap menika.

Nyambut gawe mbok ya sing apik
Nyambut gawe mbok ya sing apik (Ng, gatra, 14, 15)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *nyambut gawe mbok ya sing apik nyambut gawe mbok ya sing apik*. Data menika ngandharaken jinising pesan moral gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak. Jinising pesan moral menika saged katitik mliginipun *nyambut gawe mbok ya sing apik*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika kedah nyambut damel kanthi sae saha temen. Gegayutanipun antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak saged dipuntingali saking (nyambut gawe mbok ya sing apik) minangka nedahaken dhumateng dhirinipun piyambak supados nyambut damel kanthi sae saha temen. Tiyang menika boten pareng nilaraken pakaryan ingkang sampun kalampahan, amargi tumindak menika boten becik (ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik). Pramila tiyang menika kedah nyambut damel kanthi temen supados asilipun menika saged

sae. Awit saking mekaten andharan ing inggil menika nedahaken gegayutan antawisipun manungsa kaliyan dhirinipun piyambak.

3. Cara Anggenipun Ngandharaken Pesan Moral

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 wujudipun 2 kanthi cara langsung saha cara boten langsung. Cara langsung menika sampun dipunandharaken dening panganggit kanthi gamblang utawi *terang – terangan* wonten ing salebetipun lagu. Panaliten menika ugi nggatosaken saking *makna* ingkang *eksplisit* utawi *tersurat*. *Makna eksplisit* utawi *tersurat* minangka dipunginakaken kangge tetenger saking tembung, frasa saha gatra ing salebetipun lagu. Adhedhasar mekaten pamireng menika saged manggihaken pesan moral wonten ing lagu ingkang sampun dipunadharaken dening panganggit.

Cara boten langsung menika pamireng kedah madosi piyambak pesan moral ingkang wonten ing salebetipun lagu amargi pesan moral ingkang dipunandharaken panganggit menika *tersirat*. Panaliten menika ugi nggatosaken saking *makna implisit* utawi *tersirat*. *Makna implisit* utawi *tersirat* menika minangka tetenger kangge mangertos *makna* ingkang sinawung wonten ing lagu. Adhedhasar panganggit menika ngandharaken pesan moral migunakaken *makna* ingkang *implisit* utawi *tersirat*, pramila panaliti menika kedah madosi piyambak *makna* ingkang saking tembung, frasa utawi gatra.

a. Cara Langsung

Gayut kaliyan anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara langsung, wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing cara langsung antawisipun: Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti, Kedah Eling Dhumateng Gusti, Narima ing Pandum, Boten Pareng Tumindak Sewenang – wenangan, Boten Pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes, Kekancan Seneng Susah Sesarengan, Ngormati Tiyang Sanes, Tanggel Jawab, Kedah Nuhoni Janji, Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi, Boten Nilaraken Kewajiban saha Temen. Adhedhasar andharan ing inggil menika wujud pesan moral ingkang anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara langsung wonten ing inggil badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

1. Kedah Ngabektos Dhumateng Gusti

Kedah ngabektos dhumateng Gusti menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga*.

Becik uripmu
Ngabekti Gustimu (El, gatra 10, 11)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *becik uripmu*, *ngabekti Gustimu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* ngandharaken bilih prayoginipun manungsa gesang menika kedah tansah

ngabektos dhumateng Gusti. Manungsa gesang menika sejatosipun namung mampir ngombe(paribasan mampir ngombe). Manungsa menika dipunparingi yuswa utawi dipunparingi gesang dening Gusti boten ngantos selawasipun gesang ing donya menika. Gusti paring yuswa dhumateng manungsa menika wonten watesipun (wong urip ana watese). Gesangipun manungsa menika kedah dipunginakaken kanthi tumindak sae. Gesangipun manungsa prayoginipun kedah dipunisi kanthi ngibadah utawi ngabekti marang Gusti(becik uripmu ngabekti gustimu). Wujud pesan moral kedah ngabektos dhumateng Gusti menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan ngabekti gustimu.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika ngabekti gustimu. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

2. Kedah Eling dhumateng Gusti

Kedah eling dhumateng Gusti menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga*.

*Aja merga kamulyan
Gawe lali sangkan paran* (El, gatra 16, 17)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa ingkang sampun hanggayuh kamulyan kedah estu eling dhumateng asalipun utawi Gustinipun. Manungsa gesang menika sejatosipun kedah emut saha noleh pagesanganipun ingkang rekaos bilih sampun katurutan kekajenganipun (ja nganti lali noleh neng mburi). Manungsa menika boten pareng lena dhumateng rejeki ingkang sipatipun kadonyan. Manungsa ingkang langkung nggatosaken kadonyan saged ndadosaken supe dhumateng Gustinipun ingkang paring pagesangan, rejeki lan sapiturutipun (*aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran*). Wujud pesan moral kedah eling dhumateng Gusti menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan gawe lali sangkan paran.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika gawe lali sangkan paran. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

3. Narima ing Pandum

Narima ing pandum menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album "*East Meets West*" taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Kudu Piye*.

Wis wis yawis
Kudu pisah ora bali (KP, gatra 15, 16)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wis wis yawis kudu pisah ora bali*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Kudu Piye* nedahaken bilih manungsa menika kedah nampi ing manah saking kahanan pisah kaliyan pacanganipun. Tiyang menika nembe nandhang kahanan awrat ing manahipun (mirise ati sing tak lakoni ngerti kahanan iki). Tiyang menika manahipun dipunpilara dening pacanganipun (nyatane kowe nggawe lara ati). Raos manah tiyang menika lajeng gerah manahipun (nganti ya ngene lara jroning ati). Awit saking boten karuhan, tiyang menika boten saged nampi kahanan ingkang boten ngremenaken manahipun (nganti ya ngene apa lakon iki). Tiyang menika salajengipun nampi kahanan pisah kaliyan pacanganipun kanthi raos manah ingkang ajur mumur amargi pacanganipun (*wis wis yawis kudu pisah ora bali*). Wujud pesan moral narima ing pandum menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan tembung yawis.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika yawis. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

4. Boten Pareng Tumindak Sewenang- wenangan

Boten pareng tumindak sewenang - wenangan menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga*.

Aja sawiyah- wiyah (El, gatra 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *aja sawiyah- wiyah*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah tumindak kanthi sae dhumateng tiyang sanes kanthi boten tumindak ingkang sawiyah-wiyah. Tiyang menika kedah saged njagi tumindakipun dhateng tiyang kancane kanthi genah (karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tiyang menika boten pareng tumindak saecanipun piyambak dhumateng kancanipun (aja sawiyah- wiyah). Tumindak ingkang sawiyah- wiyah menika ndadosaken nyacad atining kancanipun(aja nglarani ati). Wujud pesan moral boten pareng tumindak sewenang - wenangan menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan *aja sawiyah- wiyah*.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang

inggih menika aja sawiyah- wiyah. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

5. Boten Pareng Nglarani Manahipun Tiyang Sanes

Boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga*.

O le batin aja nglarani ati (El, gatra 6)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *o le batin aja nglarani ati*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika kedah njagi lathinipun supados anggenipun micara utawi anggenipun ngandharaken ingkang gayut kaliyan tiyang sanes boten damel gerah manahipun tiyang sanes. Tiyang menika kedah eling bilih tiyang menika gesang ing donya namung sawetawis (elinga neng donya iki paribasan mampir ngombe). Tiyang menika kedah tumindak kanthi sae(karo kanca tindak tanduk e sing genah). Tiyang menika kedah saged njagi lathinipun (boten mbatin), sampun ngantos damel cacad manahipun tiyang sanes (*o le batin aja nglarani ati*). Wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan batin aja nglarani ati.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika batin aja nglarani ati. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara langsung sanesipun. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah-irahan *Sing Tak Tresnani*.

Sing tak tresnani

Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku (STT, gatra 9, 10)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *sing tak tresnani ning ngapa kowe kok tega nglarani aku*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Sing Tak Tresnani* nedahaken bilih tiyang ingkang nresnani pacanganipun menika dipunpilara dening pacanganipun. Tiyang menika nembe nandhang kahanan ingkang awrat. Tiyang menika tresna sanget kaliyan pacanganipun ananging, pacangan menika tega mblenjani janji setya ingkang sampun kaiket ngantos pati (*sing tak tresnani woo u oooo tega mblenjani nganti tekan pati*). Pacanganipun menika lajeng tega nilaraken tiyang ingkang nresnani pacanganipun (*ning ngapa kowe kok tega ninggalke aku*). Pacangan ingkang nilaraken tiyang menika boten kersa njlentrehaken utawi nyariosaken menapa jalaranipun pacangan menika nilaraken tiyang (*cah ayu kandakna*). Kanthi dipuntilar saha boten wonten ingkang gamblang, ndadosaken tiyang

menika gerah manahipun (Ning ngapa kowe kok tega nglarani aku). Wujud pesan moral boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan kowe kok tega nglarani aku.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika kowe kok tega nglarani aku. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

6. Kekancan Seneng Susah Sesarengan

Kekancan seneng susah sesarengan menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga*.

Seneng susah rekasa karo kancane
Yen wis ngundhuh penake
Mrih kepiye becike (El, gatra 19, 20, 21)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika supados kedah sami *berbagi* saha tuwuh raos *kebersamaan* antawisipun sesami tiyang sae kahananipun sampun mulya utawi kahanan

ingkang rekaos. Tiyang ingkang kahananipun nembe rekaos utawi pegasanganipun sampun eca kedah dipunraosaken sami-sami kaliyan kancanipun. Tiyang ingkang sampun mulya kedah tansah eling dhumatheng kahanan ingkang rekaos (yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Tiyang menika kedah boten pareng supe kaliyan kahanan rekasa menika (ja nganti lali noleh neng mburi). Tiyang ingkang sampun hanggayuh kamulyan ing donya menika ugi kedah boten pareng supe kaliyan asalipun (aja merga kamulyan gawe lali sangkan paran). Tiyang ingkang sampun hanggayuh kamulyan menika salajengipun mangertos jalaranipun saking kahanan ingkang rekaos dumugi kahanan ingkang mulya (kabeh ana critane). Kanthi mekaten tiyang menika kedah eling dhumateng kanca sakiwa tengenipun, amargi kanca menika minangka gesang sesandingan. Pramila bilih tiyang menika sampun hanggayuh kekajenganipun utawi kamulyan sejatosipun kedah dipunraosaken sami-sami, bilih asilipun menika boten sami kaliyan kekajenganipun (nandhang susah) ugi kedah dipunraosaken sesarengan. Kanthi mekaten minangka salah satunggalipun raos berbagi saha kebersamaan kaliyan kancanipun (seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike). Wujud pesan moral kekancan seneng susah sesarengan menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan seneng susah rekasa karo kancane.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang

inggih menika seneng susah rekasa karo kancane. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

7. Ngormati Tiyang Sanes

Ngormati tiyang sanes menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga*.

Karo kanca tindak tanduke sing genah (El, gatra 3)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *karo kanca tindak tanduke sing genah*. Data saking pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga* nedahaken bilih manungsa menika boten pareng tumindak ingkang boten genah kaliyan kancanipun utawi boten pareng tumindak ingkang nyempal saking unggah-ungguh. Tiyang menika boten pareng tumindak ingkang kakean polah(sing eling aja kakean polah). Awit saking tumindak ingkang kakean polah saged njalari tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun. Tumindakipun tiyang ingkang boten genah kaliyan kanca menika sejatosipun boten trep, amargi saged njalari nyacad manah kancanipun. Pramila tiyang gesang menika kedah njagi tumindakipun sampun ngantos tumindak ingkang boten genah dhumateng kancanipun(karo kanca tindak

tanduke sing genah aja nglarani ati). Wujud pesan moral ngormati tiyang sanes menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan tindak tanduke sing genah.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika tindak tanduke sing genah. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

8. Tanggel Jawab

Tanggél jawab menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Ngopi*.

Wanci kerja , budhal makarya
Golek hasil kanggo kluwarga (Ng, gatra 7, 8)

Data ing inggil menika nedahaken larik-larik utawi gatra *wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Ngopi* nedahaken bilih manungsa menika kedah mangertos titi wancinipun nyambut damel gadhah tanggel jawab dhateng kaluwarganipun ingkang kedah dipunparingi *nafkah*. Tiyang menika kedah nyambut damel kanthi sae supados kaluwarga minangka tanggungan saking tiyang saged cekap kabetahaipun. Wonten ing pagesangan tiyang gadhah

kebiasaan ingkang dipunlapahaken dening tiyang menika kanthi ngujuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang menika ngunjuk kopi dipunsambi kaliyan guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Ananging tiyang menika kedah emut titi wancinipun nyambut damel minangka gadhah tanggungan kangge paring *nafkah* dhumateng kaluwarganipun (wanci kerja budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga). Wujud pesan moral tanggel jawab menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika budhal makarya oleh hasil kanggo kluwarga. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

9. Kedah Nuhoni Janji

Kedah nuhoni janji menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah – irahan *Aja janji*.

Janji janji aja janji

Mesakake dheweke nunggu (AJ, gatra 1, 2)

Data ing inggil menika nedahaken larik – larik utawi gatra *janji janji aja janji, mesakake dheweke nunggu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah - irahan *Aja Janji* nedahaken bilih manungsa menika kedah nuhoni janji utawi netepi janji ingkang sampun dipunandharaken dhumateng tiyang sanes amargi tiyang ingkang dipunparingaken janji menika sampun nengga. Tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika sampun nengga tiyang ingkang paring janji, pramila tiyang ingkang paring janji sejatosipun kedah nuhoni janji ingkang dipunandharaken (janji janji aja janji, mesakake dheweke nunggu). Tiyang ingkang paring janji menika sejatosipun boten pareng tega dhumateng ingkang dipunjanjeni nengga ngantos dangu (apa kowe tega deweke nunggu neng kana). Pramila tiyang ingkang sampun paring janji sejatosipun boten pareng ngumbar janji dhumateng tiyang sanes saha sejatosipun netepi janji (aja ngumbar omonganmu). Wujud pesan moral kedah nuhoni janji menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan janji janji aja janji.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika janji janji aja janji. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

10. Kedah *Introspeksi* Dhiri Pribadi

Kedah *introspeksi* dhiri pribadi menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing

inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Elinga*.

Sing eling aja kakehan polah (El, gatra 1)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *sing eling aja kakehan polah*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* nedahaken bilih tiyang menika kedah eling dhumateng dhirinipun piyambak supados anggenipun tumindak boten kakean polah. Tiyang ingkang emut kaliyan tumindakipun saha tumindak boten langkung saking watesipun utawi boten kakean polah, saged nyingkiri tumindak ingkang sewenang- wenang (*sing eling aja kakehan polah*). Awit saking mekaten saged njalari tumindakipun tiyang dhumateng kanca saged sae utawi tumindakipun tiyang menika saged genah (karo kanca tindak tanduk e sing genah). Kanthi mekaten ugi saged nyingkiri saking tumindak ingkang nyacad atining kancanipun (aja nglarani ati). Wujud pesan moral kedah *introspeksi* dhiri pribadi menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan *eling aja kakehan polah*.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika *eling aja kakehan polah*. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 ugi kapanggihaken anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara langsung sanesipun. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah- irahan *Elinga*.

Yen saiki wis mulya
Eling biyen dhek rekasa (El, gatra 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *yen saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Elinga* nedahaken pengeling dhumateng dhiri pribadi supados *introspeksi* dhirinipun piyambak, ngemut kahanan ingkang rekaos minangka sampun hanggayuh pagesangan ingkang mulya. Tiyang menika kedah emut kaliyan kahanan ingkang rekaos menawi sampun hanggayuh kamulyan (saiki wis mulya eling biyen dhek rekasa). Tiyang menika kedah mirsani kahanan ingkang rekaos supados boten supe kaliyan asalipun (ja nganti lali noleh neng mburi, gawe lali sangkan paran). Pramila tiyang gesang menawi sampun mulya kedah *berbagi* dhumateng kanca sakiwa tengenipun (seneng susah rekasa karo kancane yen wis ngundhuh penake mrih kepiye becike). Wujud pesan moral kedah *introspeksi* dhiri pribadi menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan eling biyen dhek rekasa.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang

inggi menika eling biyen dhek rekasa. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

11. Boten Nilaraken Kewajiban

Boten nilaraken kewajiban menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi*.

*Ning aja nganti, ninggal gawean
Ngonora ora becik, nono tidak baik* (Ng, gatra, 12, 13)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra sing *ning aja nganti ninggal gawean ngono ora becik ngono tidak baik*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika sampun ngantos nilaraken pakaryan amargi boten sae. Tiyang menika gadhah *kebiasaan* ngunjuk kopi (esuk-esuk tangi turu pengen ngopi). Tiyang ingkang ngunjuk kopi menika sinambi jagongan saha guyonan (lungguhe jengang karo guyonan). Kanthi wontening *kebiasaan* mekaten, tiyang menika kedah emut kaliyan wekdal anggenipun nyambut damel (wanci kerjo budhal makarya). Tiyang menika ugi kedah boten pareng nilaraken pakaryanipun minangka nembe ngunjuk kopi saha jagongan kalawau. Pakaryan minangka kewajibanipun manungsa, bilih dipuntilaraken boten sae amargi taksih wonten kaluwarga ingkang kedah dipunparingi *nafkah* (oleh hasil kanggo keluarga).

Pramila tiyang gesang menika boten pareng nilaraken pakaryanipun amargi boten sae saha minangka sampun dados kewajibanipun tiyang (ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik). Wujud pesan moral boten nilaraken kewajiban menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan ning aja nganti ninggal gawean.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika ning aja nganti ninggal gawean. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

12. Temen

Temen menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Gayut kaliyan andharan ing inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Ngopi*.

Nyambut gawe, mbok ya sing apik
Nyambut gawe, mbok ya sing apik (Ng, gatra, 14, 15)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *nyambut gawe mbok ya sing apik nyambut gawe mbok ya sing apik*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Ngopi* nedahaken bilih tiyang menika kedah

nyambut damel kanthi sae saha temen. Tiyang menika anggenipun nyambut damel kedah kanthi sae (nyambut gawe, mbok ya sing apik). Tiyang menika boten pareng nilaraken pakaryan ingkang sampun kalampahan, amargi tumindak menika boten becik (ning aja nganti, ninggal gawean ngono ora becik, nono tidak baik). Pramila tiyang menika kedah nyambut damel kanthi temen supados asilipun menika saged sae. Wujud pesan moral temen menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara langsung katitik saking pethikan nyambut gawe mbok ya sing apik.

Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara langsung, amargi dipunandharaken kanthi gamblang inggih menika nyambut gawe mbok ya sing apik. Awit saking mekaten pamireng menika saged mangertos pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

b. Cara Boten Langsung

Gayut kaliyan anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara boten langsung, wujud pesan moral ingkang kalebet wonten ing cara boten langsung antawisipun: Kedah Nuhoni Janji. Adhedhasar andharan ing inggil menika wujud pesan moral ingkang anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara boten langsung wonten ing inggil badhe dipunandharaken wonten ing andhap menika kanthi runtut miturut indikator data ingkang kapanggihaken.

1. Kedah Nuhoni Janji

Kedah nuhoni janji menika minangka wujud pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara boten langsung. Gayut kaliyan andharan ing

inggil wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 kapanggihaken pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara boten langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika saged dipunpirsani wonten pethikan lagu kanthi irah-irahan *Aja janji*.

Tansah manis kaya madu (AJ, gatra 4)

Data ing inggil menika nedahaken larik- larik utawi gatra *tansah manis kaya madu*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji* ing inggil menika nedahaken andharan pesan moral kanthi cara boten langsung. Gatra utawi larik - larik *tansah manis kaya madu* wonten ing inggil menika minangka andharan saking tiyang ingkang dipunadharaken kanthi namung wonten ing lathi kemawon. Tembung *manis* saha *madu* menika minangka pralambang saking salah satunggalipun ingkang sipatipun eca. Tembung manis saha madu menika wonten *maksud* ingkang sanesipun. Tiyang gesang menika boten pareng paring janji ingkang inggil utawi paring janji ingkang manis. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji (deweke nunggu neng kana).Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken. Tiyang menika sejatosipun boten namung ngumbar janji kemawon dhumateng tiyang sanes (aja janji yen ora bisa nepati aja ngumbar omonganmu).

Wujud pesan moral kedah nuhoni janji menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara boten langsung. Cara anggenipun

ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara boten langsung, amargi pamireng menika saged madosi piyambak pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

Gayut kaliyan andharan wonten ing inggil menika, bilih wonten ing lagu Kasimex Houseband album “*East Meets West*” taun 2006 ugi kapanggihaken anggenipun ngandharaken pesan moral kanthi cara boten langsung sanesipun. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral menika kapanggihaken ugi wonten ing lagu kanthi irah- irahan *Aja janji*.

Kaya udane gerimis (AJ, gatra 5)

Data ing inggil menika nedahaken larik -larik utawi gatra *kaya udane gerimis*. Data saking pethikan lagu kanthi irah- irahan *Aja Janji* nedahaken ing inggil menika nedahaken andharan pesan moral kanthi cara boten langsung. Gatra utawi larik- larik *kaya udane gerimis* wonten ing inggil menika minangka andharan saking manungsa namung paring *harapan palsu* utawi paring pangayem dhumateng tiyang sanes ingkang dipunjanjiaken. Tiyang menika boten pareng paring janji ingkang sipatipun pangayem utawi *harapan palsu* dhateng tiyang sanes. Janji ingkang kalawau saged damel tiyang sanes menika kuciwa manahipun. Tiyang ingkang sampun kewetu anggenipun paring janji dhumateng tiyang sanes menika kedah dipuntetepi sae miturut janji ingkang dipunandharaken. Wonten ing lagu menika nedahaken bilih tiyang ingkang sampun dipunjanjeni menika nengga tiyang ingkang paring janji. Tiyang menika kedahipun netepi janji ingkang sampun dipunandharaken (omongane sing kewetu aja janji yen ora bisa nepati). Tiyang menika

sejatosipun boten paring *janji palsu* utawi *harapan palsu* kemawon amargi damel raos manah ingkang nengga kalawau saged kuciwa amargi sampun nunggu ngantos dangu (kaya udane gerimis, deweke nunggu neng kana).

Wujud pesan moral kedah nuhoni janji menika kalebet pesan moral ingkang dipunandharaken kanthi cara boten langsung. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing pethikan inggil menika kalebet cara boten langsung, amargi pamireng menika saged madosi piyambak pesan moral wonten ing salebetipun lagu menika.

BAB V PANUTUP

A. Dudutan

Adhedhasar asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun dipunandharaken ngengingi bab wujud pesan moral, jinising pesan moral saha cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 saged dipunpendhet dudutanipun. Dudutanipun kaandharaken wonten ing ngandhap menika:

1. Wujud pesan moral wonten ing ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 kapanggihaken inggih menika: kedah ngabektos dhumateng Gusti, kedah eling dhumateng Gusti, narima ing pandum, boten pareng tumindak sewenang-wenangan, boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes, kekancan seneng susah sesarengan, ngormati tiyang sanes, tanggel jawab, kedah nuhoni janji, kedah *introspeksi* dhiri pribadi, boten nilaraken kewajiban saha temen.
2. Jinising pesan moral wonten ing ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 kapanggihaken inggih menika: a) gegayutanipun manungsa kaliyan Gusti antawisipun: kedah ngabektos dhumateng Gusti, kedah eling dhumateng Gusti saha narima ing pandum; b) gegayutanipun manungsa kaliyan manungsa antawisipun: boten pareng tumindak sewenang – wenangan, boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes, kekancan seneng susah sesarengan, ngormati tiyang Sanes, tanggel jawab, kedah nuhoni janji; c) gegayutanipun manungsa kaliyan dhirinipun

piyambak ing antawisipun: kedah *introspeksi* dhiri pribadi, boten nilaraken kewajiban saha temen.

3. Cara anggenipun ngandharaken pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 kaperang dados 2 inggih menika cara langsung saha cara boten langsung. Ingkang ngginakaken cara langsung antawisipun: kedah ngabektos dhumateng Gusti, kedah eling dhumateng Gusti, narima ing pandum, boten pareng tumindak sewenang – wenangan, boten pareng nglarani manahipun tiyang sanes, kekancan seneng susah sesarengan, ngormati tiyang sanes, tanggel jawab, kedah nuhoni janji, kedah *introspeksi* dhiri pribadi, boten nilaraken kewajiban saha temen. Wondene ingkang ngginakaken cara boten langsung inggih menika kedah nuhoni janji.

B. Implikasi

Pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 minangka panaliten ingkang ngrembag perkawis – perkawis ingkang wonten ing masarakat. Panaliten menika mugia saged dipundadosaken pandom saha *renungan* dening manungsa kangge nglampahi pagesangan wonten ing donya menika, satemah saged milah antawisipun tumindak ingkang saged dipuntuladha saha ingkang boten sae dipuntuladha.

Panaliten pesan moral wonten ing lagu Kasimex Houseband album “East Meets West” taun 2006 menika ugi paring paedah dhumateng pamireng supados paring pasinaon mliginipun ing apresiasi sastra saha saged mangertos

wosipun pesan moral saking lagu menika. Panaliten menika ugi saged dipunginakaken *referensi* dhumateng para mahasiswa ingkang badhe nliti babagan pesan moral ing lagu.

C. Pamrayogi

Adhedhasar panaliten ingkang sampun dipuntindakaken, pamrayogi panaliten menika kaandharaken ing ngandhap menika.

1. Lagu – lagu Kasimex Houseband menika taksih prelu dipuntliti malih kajumbuhaken kaliyan bab sanesipun. Upamanipun, dipungayutaken saking gambaran sutradara ing video clip lagu kaliyan wosipun lagu utawi sanesipun.
2. Lagu menika minangka karya sastra ingkang ngewrat mapinten-pinten pesan moral ingkang wigati saha jumbuh wonten ing pagesanganipun masarakat. Pramila langkung sae bilih lagu ingkang ngrewat babagan pesan moral kedah dipunlestantunaken minangka tuladha ing pagesangan masarakat.

KAPUSTAKAN

- Aminuddin. 2009. *Pengantar Apresiasi Sastra*. Bandung: Sinar Baru Algensindo.
- Bertens, K. 1993. *Etika*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama.
- Cahyono, Cheppy Hari. 1995. *Dimensi – Dimensi Pendidikan Moral*. Semarang: IKIP Semarang Press.
- Depdikbud. 2002. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta: Balai Pustaka.
- Depdikbud. 1996. *Teori Sastra*. Jakarta.
- Djojoseuroto, Kinayati. 2006. *Analisis Teks Sastra dan pengajarannya*. Yogyakarta: Pustaka.
- Endraswara, Suwardi. 2004. *Metode Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Widyatama.
- _____. 2011. *Metode Penelitian Sosiologi Sastra*. Yogyakarta: FBS Universitas Negeri Yogyakarta.
- _____. 2012. *Pedoman Studi Sosiologi Sastra*. Yogyakarta: Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah FBS UNY.
- Hadiatmaja, Sarjana. 2011. *Etika Jawa*. Yogyakarta: Grafika Indah.
- Hartoko, Dick. 1986. *Pemandu Dunia Sastra*. Yogyakarta: Kanisius.
- Jabrohim. 2001. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: PT. Hanindita Graha Widya.
- Luxemburg, Jan Van, dkk. 1992. *Pengantar Ilmu Sastra*. Diindonesiakan oleh Dick Hartoko. Jakarta: Gramedia.
- Nurgiyantoro, Burhan. 2007. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Pradopo, Djoko Rachmat. 2009. *Pengkajian Puisi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

- Purwadi. 2009. *Pengkajian Sastra Jawa*. Yogyakarta: Pura Pustaka Yogyakarta.
- Ratna, Nyoman Kutha. 2007. *Teori, Metode, dan teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Sayuti, Suminto A. 2002. *Berkenalan dengan Puisi*. Yogyakarta: Gama Media.
- _____. 1985. *Puisi dan Pengajarannya (Sebuah Pengantar)*. Semarang : IKIP Semarang Press.
- Syafiq, Muhammad. 2003. Yogyakarta. Adicita Karya Nusa.
- Teeuw, A. 2003. *Sastra dan Ilmu Sastra*. Jakarta: Pustaka Jaya.
- <http://www.youtube.com/watch?v=2wWuF8aFpKA>. Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.
- <http://video.search.yahoo.com/video/play?p=kasimex+house+band+holland&vid=bbe855be80083f8cb758e7e7f277afb4&l=19%3A51&turl=http%3A%2F%2Fts2.mm.bing.net%2Fth%3Fid%3DVN.608042205399548557%26pid%3D15.1&rurl=http%3A%2F%2Fwww.veoh.com%2Fwatch%2Fv2723064QfK33Rm%3Fh1%3DKasimex%2BHouseband%2B-%2BNonstop%2BMix&tit=Kasimex+Houseband+-+Nonstop+Mix&c=21&sigr=12c3c5u9t&sig=10v5s62tc&ct=p&age=0&&tt=b>. Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.
- http://www.youtube.com/watch?v=Q-__XKYzbbc. Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.
- http://www.youtube.com/watch?v=gd_AFWBnZCc. Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.
- <http://www.youtube.com/watch?v=w7dryz3bEcc&feature=youtu.be>. Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.
- <http://suriyanto.net/surijawa/surijawamusic/elingo---armand-cheuk-a-lam-kasimex-house-band-148.htm> Diunduh pada tanggal 6 Maret 2014.

LAMPIRAN

Lampiran lirik lagu Kasimex Houseband

1. Elinga
 Vokal : Armand Cheuk A Lam
 Produksi : Pakem Entertainment
 Kasimex Houseband

 Cuwo wadhah e uyah
 Sing eling aja kakean polah
 Aja sawiyah – wiyah
 Karo kanca tindak tanduk e
 sing genah
 Tajin wadahi kwali
 O le batin aja nglarani ati
 Elinga neng donya iki
 Paribasan mampir ngombe
 Wong urip ana watese

 Becik uripmu
 Ngabekti gustimu
 Yen saiki wis mulya
 Eling biyen dhek rekasa
 Ja nganti lali
 Noleh neng mburi
 Aja merga kamulyan
 Gawe lali sangkan paran

 Kabeh ana critane
 Seneng susah rekasa karo
 kancane
 Yen wis ngundhuh penake
 Mrih kepiye becike
2. Aja janji
 Vokal : Herman
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

 Janji janji aja janji
- Mesakake dheweke nunggu
 Aja ngumbar omonganmu
 Tansah manis kaya madu
 Kaya udane gerimis
 Omongane sing kewetu
 Tanpa wisa neng lathimu
 Pancen lamis omonganmu

 Umpamane kembang
 Saiki kari awune
 Suwe ora disiram banyu
 Sing dikarepake
 Apa kowe tega
 Deweke nunggu neng kana
 Aja janji yen ora bisa nepati
3. Kedanan
 Vokal : Herman
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

 Aduh rama
 Aduh ibu
 Iki apa sing ngganjel ana
 dadaku
 Kok ora penak
 Rasane krecak
 Mangan turu rasane ora jenak

 Aduh rama
 Aduh ibu
 Ati iki meh copot – copot
 jantungku
 Ati gragapan mripat jlalatan
 Saben saben ketemu sliramu

 Seneng atiku nadyan mung
 ngerti esemu

Mung katresnanku kangen
 kengen rindu
 Akau lila aku trima tresna
 mbok gawa
 Larane ati ya mung kowe sing
 nambani
 Ora mung ngimpi nyekel rina
 wengi
 Aku janji tak kancani ngati
 mati

4. Sing tak tresnani
 Vokal : Idris Permata
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

Sing tak tresnani
 Lan sing tak sayangi
 Kowe ra ngerti
 Tresnaku mung sawiji

Sing tak tresnani woo u oooo
 Tega mblenjani
 Nganti tekan pati
 Mung ana ing lathi wooo uu
 oooo

Sing tak tresnani
 Ning ngapa kowe kok tega
 nglarani aku
 Sing tak sayangi
 Ning ngapa kowe kok tega
 ninggalke aku

Oooo coba kandakna
 Apa salahku
 Lan apa luputku iki
 Cah ayu kandakna

Aku ra nyana
 Lan aku ra ngira
 Yen kowe pancen tega, pancen
 tega

5. Tresaku tresnamu
 Vokal : Idris Permata & sister
 Patty
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

Tresnamu tresnaku
 Kaya ra bisa dipisahke
 Senadyan wong loro
 Paribasan mathok panggone

Awakmu awaku
 Kaya ra bisa nglalekake
 Anane wong loro
 Mung pingin sesandhingan wae

Ora ana gantine
 Ora ana liyane
 Kejaba mung siji kowe
 Tresnaku salawase

Aja dadi ati omongan wong
 liya
 Yen ta kuwi mung marakke
 cidra
 Aja dadi ati jujur lan percaya
 Kanggo bukti tandhamu setia
 oooo, setiaa

6. Kudu piye
 Vokal : Armand Cheuk A Lam
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

Angine wengi
 Lingsire sepi
 Langit kang ngungkebi
 Katon nggegirisi
 Peteng ndhedhet dadi siji

Mirise ati sing tak lakoni
 Gunung tak ubengi
 Mlaku ngeja ati
 Ngerti kahanan iki

Kudu piye
 Nampa kekahananku iki
 Nyatane kowe nggawe lara ati
 Kudu piye
 Nyawang ana ning uripku iki
 Wis wis yawis
 Kudu pisah ora bali

Nganti ya ngene lara jroning ati
 Nganti ya ngene apa lakon iki
 Iki tak ngerteni
 Karo priya adum janji
 Tangis tak tangisi
 Jroning batin lara ati

Mirise ati sing tak lakoni
 Gunung tak ubengi
 Mlaku ngeja ati
 Ngerti kahanan iki

Kudu piye
 Nampa kahan nggegirisi

Nyatane kowe nggawe lara ati
 Kudu piye
 Nyawang ana ning uripku iki
 Wis wis yawis
 Kudu pisah ora bali

7. Ngopi
 Vokal : Hesdy Adasi
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

Esuk-esuk tangi turu pengen
 ngopi
 Ora lali mangan keju karo roti
 Enak tenan seger tanan
 Wis biasa karo rokok'an
 Dipenakke omong-omong
 jagongan
 Lungguhe jengang karo
 guyonan
 Wanci kerjo budhal makarya
 Oleh hasil kanggo keluarga

Pi..ngopi ngopi pancen seger
 tenan
 Wayah esuk ngopi sinambi
 rokok'an
 Pi..ngopi, ngopi pancen seger
 tenan
 Ning aja nganti ninggal gawean
 Ngono ora becik ngono tidak
 baik
 Nyambut gawe mbok ya sing
 apik
 Nyambut gawe mbok ya sing
 apik

8. Percaya

Vokal : Hesdy Adasi
 Produksi : Pakem
 Entertainment
 Kasimex Houseband

Kangene kangene
 Rasane kaya mengkene
 Yo nggo kangen karo kowe
 Karo kowe esuk awan wengi
 sore
 Tak tunggu tak tunggu
 Nganti kapan wae
 Merga wis kebacut tresnaku
 Marang kowe oo ora ono
 wayahe

Angger merem mripatku
 Dadi kembang turuku
 Nengdi wae awakmu
 Mung tansah katon
 Katon katon katon

Awakmu sing nggoda atiku
 Awakmu ana neng uripku
 Awakmu percaya aku
 Percaya percaya o aku
 He.. ho u ho.. he he he
 Na na na na na

9. Kowe tak enteni

Vokal : Marjori Declercq
 Produksi : Pakem Entertainment
 Kasimex Houseband

Kowe tak goleki
 Kowe tak enteni
 Lungamu neng endi
 Kapan enggonmu bali
 Kowe tak kangeni
 Kowe tak senengi
 Apa kowe ra ngerti
 Apa pancen wis lali

Pirang taun lawase
 Nggonku cedak mring kowe
 Mesti krasa
 Wis mesti ngerti pisah piye
 rasane
 Kanggo apa yen ati
 Lagi kaya mengkene
 Rasa kangenku iki
 Ya mung kanggo kowe
 Sing tak tangisi
 Sing tak tresnani
 Apa kowe ra krasa
 Neng kene aku ngenteni

Lampiran video clip lagu Kasimex Houseband

Gambar 1 video clip irah-irahan lagu Elinga kanthi vokal Armand Cheuk A Lam

Gambar 2 video clip irah-irahan lagu Aja Janji kanthi vokal Herman

Lampiran video clip lagu Kasimex Houseband salajengipun

Gambar 3 video clip irah-irahan lagu Kedanan kanthi vokal Herman

Gambar 4 video clip irah-irahan lagu Sing Tak Tresnani kanthi vokal Idris Permata

Lampiran video clip lagu Kasimex Houseband salajengipun

Gambar 5 video clip irah-irahan lagu Tresnaku Tresnamu kanthi vokal Idris Permata saha Patricia "Sister Patty" van Daal

Gambar 6 video clip irah-irahan lagu Kudu Piye kanthi vokal Armand Cheuk A Lam

Lampiran video clip lagu Kasimex Houseband salajengipun

Gambar 7 video clip irah-irahan lagu Ngopi kanthi vokal Hesdy Adasi

Gambar 8 video clip irah-irahan lagu Percaya kanthi vokal Hesdy Adasi

Lampiran video clip lagu Kasimex Houseband salajengipun

Gambar 9 video clip irah-irahan lagu Kowe Tak Enteni kanthi vokal Marjori de Clerq